

Felice Accroca

FRANJO I KLARA
veza prožeta slobodom

Niz Franciscus / 4

Izdanja Porziuncola
Via Protomartiri francescani, 2
06088 - S. Maria degli Angeli - Assisi (PG)

Rašireno i na smrt dosadno uvjerenje! Nerijetko mi se dogodi da čujem kako ga ponavljaju često puta u pastoralnim susretima osobe koje u njima sudjeluju. To čine i mladi i odrasli, koji su, osim što posjeduju solidnu duhovnost, postigli dobro poznavanje crkvenih pitanja. Možda ideja da su Franjo i Klara bili “zaručnici” prije nego li je svatko od njih pošao svojim putem - to je to rašireno uvjerenje o kojem govorim - dobro dolazi romantičnim maštanjima koja se nikada ne zamaraju u pronalaženju pogodnoga tla za svoje bujanje. Da, zamisao je uspješna, a možda i po koji propovjednik neće oklijevati da to, sa zadovoljstvom i s uvjerenjem da će mladima koristiti na izgradnju, oduševljeno uzvisuje, napose danas.

Koji puta pred maštom popuštaju i kulturalni proizvodi koji su dobro napravljeni i veoma rašireni te je zbrka potpuna i nedoumica raste. Da spomenem jedan primjer: šansone “Forza venite gente” su zaista veoma uspjele, jedno od malobrojnih ostvarenja religioznog sadržaja koje se uspjele nametnuti širokom sloju slušateljstva, vjerojatno ne samo crkvenim skupinama. Nakon više od deset godina šansone se još uvijek slušaju, pjevaju, o njima se razgovara: meni se osobno veoma dopadaju, slušam ih, pjevam, o njima razgovaram s mladima i odraslima. Međutim, jedna od njih može doprinijeti svom svojom uspješnošću koju posjeduje da se spomenuta nedoumica, o kojoj govorimo, ovjekovječi. U šansoni “Mogu izjaviti ljubav svima” možemo, naime, čuti ove riječi (Klara se obraća Franji):

“Tvoja zaručnica, siromaština,
Možda je ljepša od mene.
Daješ joj sve, meni ne daješ ništa...”.

Povijesna je zbilja, međutim, posve drukčija, ali zato ne manje lijepa, ne manje djelotvorna i prodorna. Teškoj istini treba uvijek dati prednost pred sladunjavom maštom, upravo zbog toga što je Bog Istina i što je On sam rekao: “istina će vas osloboditi” (Iv 8,32).

Povijesti Franje i Klare nije potrebna mašta; ona se, jednostavno, nameće sama sobom.

Njihova veza bila je snažna i slobodna, zajedno ju je držalo isto opredjeljenje za Krista i nasljedovanje križa. Štoviše, njihov se odnos nameće kao uzor u koji se trebamo ugledati posebno u razdoblju kakvo je naše, u kojem se širi i sve više raste psihološka slabost, koja nagoni da se međuosobni odnosi, bilo oni ljubavni ili prijateljski, više zasnivaju na nastranosti nego li na slobodi.

Htio bih da prijedem zajedno s tobom - ako imaš strpljivosti da me slijediš - istaknute momente tog odnosa. To će ti pomoći da redefiniraš također i naše, mnogo drugačije, ljudske odnose, kako bismo ih usmjerili prema svjetlu koje dolazi od Krista, koji je plakao na Lazarovu grobu, koji je u skupini imao učenika kojeg je posebno ljubio, koji je dopustio grešnici da mu suzama pere noge i briše ih svojom kosom. On je u teškom i dramatičnom ozračju u dvorani posljednje večere rekao: “Nitko nema veće ljubavi od ove: položiti vlastiti život za svoje prijatelje” (Iv 15,13), a on nas opominje: “Nitko ne može služiti dvojici gospodara” (Mt 6,24).

Povijest Franje i Klare nas uči kako ljudski i duboki odnos, odnos ljubavi, može biti slobodan, a da se ne izrodi u ropstvo “drugome” ili da postane zarobljavanjem “drugoga”, ostavljajući uvijek, postojano i konačno, prvo mjesto Bogu.

Izlazak iz Asiza

Kada je sin bogatog trgovca Petra Bernardona vratio svom ocu novac pa čak i odjeću, ostavši na trgu gol, kći Favarone Offrenduccia je imala dvanaestak ili trinaestak godina te je nezamislivo da bi takav čin sa svojom dramatičnošću ostao bez odjeka na njenu osobu. Sa svom vjerojatnošću možemo tvrditi da nije bila prisutna događaju, ali svakako da se

primjedbe o tome nisu završile na trgu samo kod onih koji su bili tada tamo prisutni. Razgovori o Franji i njegovu udaranju glavom o zid nastavili su se potom i u Favaroneovoj kući, budući da se otprilike dvije godine nakon toga, jedan Klarin rođak, Rufin, pridružio sinu Petra Bernardonea i drugima koji su već bili u njegovoj skupini: kao da je to postala neka moda koja je zahvatila mladiće iz boljih obitelji.

Klara je, dakle, više puta čula razgovor o Franji i njegovu obraćenju. Ako je točna intuicija Klare Lainati - spreman sam vjerovati da je tako - Klara je Franji i njegovim drugovima koji su radili s njime kod Porcijunkule slala novac da si mogu kupiti mesa, kako to svjedoči u postupku za proglašenje svetom Bona Guelfuccio (FI 3129). Možda je to bila prva Klarina veza s Franjom i njegovom skupinom. Oni su, naime, oko 1209-1210., pošto su dobili odobrenje svog načina života od pape Inocenta III. nastanili se najprije u Rivortortu, a potom, kad su bili prisiljeni napustiti to mjesto, otišli za stalno u Porcijunkulu pošto su zamolili od opata sv. Benedikta na Subasio da im dade to mjesto.

U novije vrijeme David Flood i Athena Calogeras napisale su "prvi franjevci ostavili svijet i oslobodili se vlasništva te društvenih veza asiškog građanstva. Bijahu putnici i stranci u tom društvu koje nije imalo mjesta za siromahe i patnike... Odbijali su podržavati mit Asiza koji je vjerovao da uživa posebnu Božju naklonost zbog sv. Rufina u stjecanju bogatstva i slave. Obnovljena katedrala činila je posvećenom žeđ za novcem klase koja se rađala". Braća se nisu htjela uključiti u društveni sustav koji se temeljio na profitu i moći te predložili alternativni sustav koji se zasniva na osobi. Flood i Calogeras, nadalje, oštroumno, tvrde: "Opasnost za Asiz nije bila da će braća osvojiti vlast unutar gradskih zidina ili bilo gdje drugdje, nego da će vlast, u Asizu ili bilo gdje drugdje, izgubiti svoju privlačivost".

Klara koja, za razliku od Franje, nije nikada podlegla čari vlasti i slavi, bila je dirnuta opredjeljenjem sina bogatog trgovca. Nakon prvog susreta slijedili su slijedeći, a bili su to osobni susreti, za koje je, izgleda, Klara poduzela inicijativu. O tome ponovo Bona Guelfuccio svjedoči u postupku za proglašenje Klare svetom, tvrdeći da je "više puta s njom išla razgovarati sa sv. Franjom, a išla je potajno, da je ne bi vidjeli roditelji" (FI 3125). S Franjom je bio brat Filip Longo. Što su jedno drugome govorili za vrijeme svojih susreta? Teško je prodrijeti u krug koji sam po sebi već toliko zatvoren, a uz to teško pristupačan izvorima. Spomenuta svjedokinja tvrdi da joj je Franjo "uvijek propovijedao neka se obrati Isusu Kristu, a brat Filip je činio isto. A ona je to rado slušala i pristajala na sva dobra o kojima su joj govorili" (FI 3125).

Ako se ne varam, Klara je zapravo bila pozivana na preokret vrijednosti koji je bio polazište Franjina obraćenja. Što bi drugo, ako ne: obratiti se Kristu, moglo značiti za djevojku koja je već živjela duboko pobožan život, koja je u očinskoj kući, usred mnogih pogodnosti, davala prednost skromnoj odjeći pred kićenom te je mnogo puta svoja jela slala siromasima, kako je to u već spomenutom postupku posvjedočio Ivan di Ventura iz Asiza (FI 3142-3143)? Franjo je napustio stanje povlastice da bi ušao u drugačije stanje, stanje siromaha, izguranih na rub društva, prezrenih, onih koji nisu imali nikakvih uvjeta. Nije toliko izabrao otići u pomoć posljednjima: već je bilo mnogih koji su to učinili, čak i u njegovo vrijeme; jednostavno je izabrao da bude jedan od njih, prigrlivši ljudsku bol, rubnost, kao odabrani put kojim će slijediti stope rassetoga Krista. Po mom mišljenju u tome je preokret vrijednosti sadržan u tim susretima.

U tim je razgovorima dozrijevala u Klari njena odluka, koju je zatim sprovela neoborivom čvrstoćom i smjelošću koje još i danas zbunjuju. Njezin bijeg iz kuće bijaše promišljen i dugo proučavan. U noći Cvjetnice godine 1211. ili 1212., Klara je izašla kroz pomoćna vrata koja su bila prepriječena teškim drvenim gredama i hrpom kamenja, prošla je između gradskih zidina, možda uz pomoć nekog od gradskih stražara, te se uputila prema Porcijunkuli, gdje su je primila braća i gdje joj je sam Franjo odrezao kosu. Na taj se način Klari otvorilo teško traženje ženskog puta življenja religioznog iskustva što ga je predložio Franjo. Traženje, koje

se odmah sukobilo oporbom obitelji, a koju je je na početku Klara morala podnijeti sama. Sukob s obitelji se, naime, dogodio i bio je žestok: sukob iz kojeg je Klara izašla kao pobjednica.

Taj zamorni put traženja odveo je Klaru, u Franjinoj pratnji, najprije u samostan sv. Pavla, zatim u samostan sv. Anđela di Panzo, u kojem joj se pridružila njena sestra Agneza. Konačno je stigla u sv. Damjan u kojem je opredjeljenje za siromaštvo, shvaćeno kao radikalno nasljedovanje rassetoga Krista, postalo njenim opredjeljenjem života. Za Klaru i Za Franju nije se radilo jedino o materijalnom siromaštvu, a još manje o fanatičnoj i pretjeranoj privrženosti, kao da bi siromaštvo postalo neki fetiš, nego o nasljedovanju Krista, o suobličenju s Njime u opredjeljenju za križ, u najdubljoj poniznosti, u tome da budu posljednji. Ne uz posljednje, nego posljednji s njima.

U tom se zajedničkom "izlasku iz Asiza" oblikovao i uspostavio također i snažan i slobodan odnos koji će povezivati Klaru i Franju sve do njegove smrti (1226.) te će nadživjeti, u Klarinoj uspomeni, još dvadeset i sedam godina, koje bijahu godine ustrajne vjernosti religioznoj intuiciji Franje. Taj ću odnos pokušati sada opisati u nekoliko njegovih najznačajnijih vidova.

Jači od smrti

Franjo i Klara su primjer kako muškarac i žena mogu biti sjedinjeni u potpunoj čistoći, daleki od svake požude i sebičnosti, potpuno sjedinjeni, jer su posve slobodni i posve dani jedno drugome, budući da su posve predani Kristu i braći. Razvlastivši se svega, znali su ipak ljubiti kao nitko drugi, jer su ljubili ljude i stvari Ljubavlju koja dolazi od Boga te su tom Ljubavlju znali ljubiti ne samo ljude i stvari, nego su se znali međusobno ljubiti i razumjeti, živjeti jedno za drugo, ali samo zato što su oboje živjeli za Krista, s Kristom i u Kristu. Među njima nije bilo mrlje, niti vela u međusobnom razumijevanju. Njihov odnos je bio snažan, nije se zasnivao na trenutačnom osjećaju i zbog toga nije nestao na prvom nepovoljnom vjetru. Snažan i dubok, kao što se to vidi u danima pred Franjinu smrt i posljednjeg pozdrava što mu ga je izrekla Klara. To je teška i dramatična stranica, u svojoj tragičnoj stvarnosti puna liričnosti, i želim je iz Franjevačkih izvora prenijeti čitavu. Ona svakako govori više od mnogih mojih riječi:

"Onoga tjedna u kojem je blaženi Franjo preminuo, gospođa Klara, prva biljčica Reda sestara, opatica samostana siromašnih sestara Sv. Damjana iz Asiza, koja se s Franjom takmičila u neprestanom opsluživanju siromaštva Sina Božjega, bijaše tada vrlo bolesna i bojala se da će umrijeti prije blaženoga Franje. Gorko je plakala i nije se mogla utješiti, jer prije smrti nije mogla vidjeti svoga jedinog oca nakon Boga, tj. blaženoga Franju, tješitelja duše i tijela koji ju je prvi učvrstio u Božjoj milosti. Zato je o tome po nekom bratu obavijestila blaženoga Franju.

Kad je blaženi Franjo to čuo, jer je nju i njezine sestre ljubio očinskom nježnošću zbog njihova sveta života, bio je ganut napose zato što se nakon nekoliko godina, otkako su mu počela pristizati braća, uz pomoć Gospodinove milosti njegovim poticajem i ona obratila Gospodinu. Njezino je obraćenje mnogo koristilo ne samo izgradnji Reda braće, nego i cijeloj Crkvi Božjoj.

Pošto je blaženi Franjo odvagao Klarinu želju, koja se tada nije mogla ostvariti jer su oboje bili teško bolesni, u svom joj je pismu napisao blagoslov i odriješio je od svakoga nedostatka ako je nešto takvo imala s obzirom na njegove odredbe i volju, kao i s obzirom na zapovijedi Sina Božjega. Osim toga joj je savjetovao da potisne svaku žalost i da se tješi u Gospodinu. Nije on, nego je Duh Božji po njemu istom bratu, koga mu je poslala, kazao ove

riječi: 'Idi i ovo pismo odnesi gospođi Klari te joj reci da odbaci svaku bol i žalost što me sada ne može vidjeti. Neka zna da će me ipak prije svoje smrti vidjeti, kako ona tako i njezine sestre, i uvelike će se utješiti.'

Dogodilo se, kad je nakon toga blaženi Franjo noću umro i kad je svanulo: svi su stanovnici grada Asiza, muškarci i žene sa svim klerom, noseći sveto tijelo iz mjesta gdje je Franjo preminuo, s himnima i hvalospjevima, noseći u rukama grančice drveća, po Božjoj volji odnijeli ga k Sv. Damjanu. Tako se ispunila riječ što ju je Gospodin izrekao na svečeva usta a na utjehu svojim kćerima i službenicama.

S prozora je maknuta željezna rešetka kroz koju se Kristove službenice običavaju pričešćivati i kroz koju prigodice slušaju riječ Božju. Braća su sveto tijelo digla s nosila i rukama ga dobar sat vremena držala pokraj prozora, dok se gospođa Klara i njezine sestre nisu doista utješile. Bile su oblivene obilnim suzama i satrvene od bola, jer im je on na ovome svijetu nakon Boga bio jedina utjeha" (Peruđinska legenda, FI 1667-1668).

Svojim jezgrovitim stilom ova nam stranica prenosi nezaboravnu snagu: ako se usporede s njom, riječi koje Toma Čelanski posvećuje plaču Klare i njenih sestara (usp. FI 523-524) šturije su i nisu tako dirljive. Jasno izbija na vidjelo diskretan i snažan odnos koji je povezivao Klaru i Franju, odnos koji se nije razvodnio u njihovim susretima. Ta stranica također pokazuje kako je Franjo za Klaru bio mjerilo, bez obzira na to što je u međuvremenu u ruke drugih prepustio dužnost Generalnog ministra. Piše naime da ju je "odriješio od svakoga nedostatka, ako je nešto takvog imala, s obzirom na njegove odredbe i volju, kao i s obzirom na zapovijedi Sina Božjega". Odnos je to koji je nedirnutom podržavao njegovu snagu čak i usred tjelesnog, i ne samo tjelesnog, trpljenja, što su ga oboje morali podnositi.

Kako se taj odnos pokazuje dalekim od onih međusobnih promjenljivih i nestalnih odnosa, koji izgubivši vlast nad kormilom u prvom nepovoljnom vjetru, bijedno plutaju po pučini života. Godine u kojima živimo sve više nose oznaku krhkosti i i nestalnosti odnosa: često puta među mlađima, među onim što se traži da bi netko ušao u neku skupinu su jednolikost (uniforma!) u odijevanju, načinu govorenja kojim se služi, prijevoznom sredstvu. Na taj je način svojstvo osobe u opasnosti da dođe u drugi plan, a naglašava se opasna jednolikost (uniformiranost) koja može umrtviti razvitak pojedine osobnosti. Što više, potiskivanjem osobnosti, čovjek se osjeća jačim što je u skupini, a slabim kad je sam. Opasnost je, a to nije nikakva pretpostavka, da ishod budu slabe, krhke osobe, nesposobne da se odupru protivštinama koje život, prije ili kasnije, neizbježno donosi.

Treba imati na umu da i obiteljski odgoj sve više i sve jače usmjeruje prema toj slabosti i krhkosti: djeci se nikada ne uskraćuje ništa od onoga što žele... Na taj način dok se kao djeca privikavaju da samo primaju i ne daju - škola sebičnosti! - istovremeno se izmiče njihovom neizrečenom zahtjevu za osjećajnošću, lišava ih se jedne za njih nezamjenjive prisutnosti, prouzrokujući tako prazninu na afektivnom planu koju, počevši od mladenaštva pa nadalje oni pokušavaju ispuniti negdje drugdje uz uspjehe koji ne ohrabruju uvijek.

Iz tih uzroka, koje spomenusmo, proizlaze dobrim dijelom i mnoge krize koje sve češće zahvaćaju ženidbene parove u prvim godinama njihova bračnog života.

Jasno je da mentalitet zasnovan na hedonizmu, koji zadobiva sve više pristaša, u kojem je dopušteno i opravdano sve što mi se sviđa, s mnogo muke razumije Boga kakav je Bog kršćana, koji utjelovljuje ideju Žrtve, poništenje samoga Sebe, vlastito poniženje zbog spasenja drugih. Ako je Nietzsche proklinjao takvoga Boga, sliku slabosti i malodušnosti, u ime teorije o nad-čovjeku, danas više nitko ne gubi vrijeme za formuliranje alternativnih teorija, ali se u praksi događa isto takvo odbijanje, ne više slaboga Boga, nego Boga koji se žrtvuje i traži žrtvu. Opasnost nije toliko u ideologiji, nego u praksi, ili još bolje, sama praksa, uzorak ponašanja, sa svoje strane postaje ideologijom.

Stoga biva jasno da je izvor iz kojeg izbija snaga odnosa Franje i Klare Bog koji je postao središtem njihova života, od koga su naučili vrijednost žrtve i darivanja sebe, koji je sjedinjivao njihove duhove, njihova srca, njihove velikodušne polete, koji je bio nadahnutelj njihova bića i djelovanja. Na Kristu, “zaglavnom kamenu” (Ps 118,22; Iz 28,16) su Franjo i Klara temeljili svoju građevinu, te su u Kristu i oni sami postali dio mnogo veće građevine, koja se zove “eklesija”, što znači skupština, zajednica vjernika. U praksi su ostvarili Pismo izrečeno po Petru: “Pristupite k njemu Kamenu živomu, što ga, istina ljudi odbaciše, ali je u očima Božjim izabran, dragocjen, pa se kao žive kamenje ugrađujte u duhovni Dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu” (1 Pt 2,4-5).

Slobodan i spontan

Odnos između Franje i Klare, jači od smrti, bijaše slobodan odnos. Pogriješio bi, i to uvelike, onaj koji bi htio Klari pripisati ulogu povodljive i podređene osobe, ovisne o Franjinu liku. Svakako, pouzdana je činjenica da Klara uvijek imenuje Franju zovući ga “otac”: samo u njezinoj Oporuci to se događa osamnaest puta! Sam pisac “Legende” o sv. Klari (naziv “Legenda” ne smije se uzimati u modernom smislu, nego srednjovjekovnom, koji je je označavao tekst određen za javno čitanje) upotrebljava ove riječi: “... sasvim se prepustila Franjinim savjetima; odlučila je da će ga nakon Boga uzeti za vođu. Njezina je duša od tada posve ovisila o njegovim svetim poticajima, i sve što je god Franjo govorio o dobrom Isusu prihvaćala je vatrenim srcem” (FI 3166). I svakako ne treba se odviše zamarati maštanjem razmišljajući o tome da su Klarini roditelji Franju smatrali najviše odgovornim djevojčine hirovite poteze. Klarin pak je značaj bio posve nešto drugog od slabašna značaja; što više, mnogi povjesničari - i ja sam tog mišljenja - pridaju joj snažniji karakter od karaktera samog Franje.

U stvarnosti, sama Klara odlučno poriče takve pretpostavke i kroz njene tvrdnje može se nazrijeti da je okolina vjerovala takvim glasinama. U VI. poglavlju “svog” Pravila (naglašavam ono “svog”, jer je Klara bila prva žena koja je napisala Pravilo za žene), ona tvrdi: “Pošto je nebeski otac svojom milošću udostojao prosvijetliti moje srce da po primjeru i nauci blaženog oca Franje činim pokoru, malo nakon njegova obraćenja sam mu sa svojim sestrama “dragovoljno” obećala poslušnost” (FI 2787). Klara, dakle, tvrdi da je slobodno obećala poslušnost, što znači da ju nitko nije, fizički ili psihološki, na to nagovorio niti prisilio. Također je istina i to da je ona, kako bi se oduprla progonu rodbine, koji je trajao, kako nas o tome izvještava pisac “Legende” (FI 3173) više dana i bio bitno psihološki, morala imati jasne planove i biti u njih čvrsto uvjerenjena.

Te tvrdnje Klara ponavlja u Oporuci, dodajući također kako je Franjo očekivao da će ona i njene sestre dati dokaz čvrste volje, nepokolebljiva uvjerenja i velike sposobnosti u prihvaćanju oskudice i trpljenja što ih nameće evanđeoski život, prije nego će ih primiti u poslušnost i zajamčiti im brigu i duhovnu pomoć svoju i braće. Radi se o tekstu uzbudljiva autobiografskog daha:

“Pošto se svevišnji nebeski Otac po svome milosrđu udostojao prosvijetliti moje srce, te sam po primjeru i nauci preblaženoga našeg oca Franje činila pokoru, malo poslije njegova obraćenja sam mu zajedno s nekolicinom sestara, koje mi je Gospodin dao malo poslije mog obraćenja, svojevolutno obećala poslušnost, kao što nam je Gospodin po njegovu hvalevrijednom životu i nauci dao svjetlo svoje milosti. Ali da ipak ne izbjegavamo nikakvu oskudicu, napor, napor ili omalovažavanje i prezir svijeta, nego smo to velikom ugodnošću, kao što su on sam i njegova braća češće ustanovili, jako se radovao u Gospodinu. Potaknut samilošću prema nama, obvezao se da će se uvijek i sam i po svom Redu marljivo brinuti i posebno skrbiti kao i za svoju braću” (Oporuka sv. Klare, 4; FI 2831-2833).

Odnos je to, dakle, među slobodnim osobama, koje su uvjerenе i svjesne svog opredjeljenja, koje se predstavljaju kao plod odgovora na prosvjetljenje što su ga zadobile od Boga. Ako je Klara ostvarila svoja opredjeljenja nakon što je Gospodin rasvijetlio njeno srce, jednako tako Franjo tvrdi u svojoj Oporuci da ga je Gospodin odveo među gubavce i opet mu je Gospodin, a da mu nitko nije kazao što mora učiniti, otkrio da treba živjeti na način svetog Evanđelja (Oporuka sv. Franje; FI 110 i 116).

Odnos je to koji ih je oboje uvijek ostavljao slobodnima jedno spram drugog; u tom odnosu nijedna strana nije bila nikad precijenjena, a bila je neophodna: ako su se radovali uzajamnoj prisutnosti, znali su biti i bez nje! Bila je to sloboda koja je znala blago proturječiti, ispravljati, ne slagati se: Franjo je zajedno s asiškim biskupom naredio Klari da jede nešto ponedjeljkom, srijedom i petkom, u dane kada je posve postila (FI 2932 i 3195).

Ali događaj najviše znakovit i čin koji dokazuje kako je taj odnos uvijek bio slobodan čini mi se da je Franjina propovijed koju je on na upornu molbu svog zamjenika održao Siromašnim sestrama u Sv. Damjanu. Još jednom iznosim tekst uzet iz "2. Životopisa" što ga je napisao Toma Čelanski, jer mi se čini da je to najbolje:

"Kad su se gospođe po običaju sakupile da poslušaju riječ Božju, ali isto tako i da vide oca, on se uzdignutim očima prema nebu, gdje mu je srce uvijek bilo, počeo moliti Kristu. Zatim je naredio da donesu pepela kojim je oko sebe na podu načinio kružnicu, a ostalo je sebi posuo po glavi. Dok su one tako blaženog oca šutke promatrale u kružnici načinjenoj od pepela, u njihovim se srcima razbudilo veliko divljenje. Svetac je zatim odmah ustao, a dok su one stajale zbunjene, umjesto govora izmolio je psalam "Smiluj mi se, Bože". Kad je to dovršio, brzo je izišao van.

Službenice su Božje snagom ovog prizora bile ispunjene tolikim kajanjem da su im potekli potoci suza i jedva su svoje ruke suzdržale od kažnjavanja samih sebe.

Činom ih je poučio da bi se smatrale pepelom i da ih ništa drugo njegovu srcu ne približava, što se ne podudara s ovim mišljenjem.

Takvo je bilo njegovo ponašanje prema Bogu posvećenim ženama. Ovako je izgledao nadasve korisni posjet njima koji je bio prisilan i rijedak. Htio je da mu ovakva budu sva braća. Htio je da im služe kao Kristu kojem one služe, ali tako da uvijek budu oprezni poput ptica kojima su postavljene zamke" (2Čel 207; FI 796).

Ta zgoda nadasve pokazuje kako gesta kod Franje Asiškog može postati propovijed, i u tom ju je smislu egzegetskom profinjenošću proučio Raoul Manselli. U ovom času ja bih joj se se htio približiti drugačijim načinom gledanja, kako bi iz nje izvukao neke naznake u drukčijoj okolini.

Čini mi se da je naglasak na primjedbi koju je životopisac gotovo postavio skrivečki: sestre su se sabrale, kaže on, "da poslušaju riječ Božju, ali isto tako i da vide oca". U svojoj sažetosti ta primjedba otkriva stav dubokog poštovanja prema Franjinoj pojavi; poštovanja koje bi moglo postati zamkom koja je postavljena između njih i Riječi zbog koje su se one sabrale da je čuju: postojala je opasnost da sredstvo (Franjo) zamijeni poruku (Riječ). A to je bilo nešto na što Franjo nije mogao niti apsolutno htio pristati.

Zbog toga je zatražio da mu donesu pepela kojim je oko sebe opisao kružnicu: htio je prvenstveno sebe prisjetiti da nije bio drugo nego pepeo te da nije imao nikakva razloga popeti se na oholost i ispraznu slavu što su ga ljudi, a i duše posvećene Bogu, kao što su bile Siromašne sestre, smatrale svecem, okružujući ga poštovanjem, čašćenjem i ljubavlju; nego je i pred oči sestara želio staviti голу stvarnost pozivajući ih da pogled upru jedino u Boga i njegovu riječ.

Životopisac govori o sestrama ne spominjući uopće Klaru i ja zaista ne vjerujem, iz ukupnosti podataka do kojih možemo doći iz izvora, da je ona upala u takvu opasnost. Ipak, događaj je krajnje poučan o tome kako je Franjo postavljao svoje međuosobne odnose; nije, dakle, bio drugačiji odnos koji je uspostavio s Klarom.

Sloboda njihova odnosa na taj način je bremenita poukama za naše vrijeme: već smo spomenuli krhkost i nestalnost koja sve više raste kod uspostavljanja međuosobnih odnosa; kod potiskivanja osobnosti i nesposobnosti stvaranja dubokih i trajnih odnosa, neizbježno se kao posljedica javlja kod adolescenata i mladih osamljenost koja nije razriješana vezom sa skupinom, budući da skupina, grupa, više nastoji utopiti pojedinca u masu nego li doprinijeti rastu individualnosti, zbog čega svatko šuti pred drugim o svojim dubokim dramama, snizujući razgovor na površnije teme u kojima se lakše složiti s drugima. Osim toga nesigurnost igra prevladavajuću ulogu i tako se na koncu svatko boji pokazati ono što zaista jest, pa radije oblači maskirnu odjeću koju je odabrao sam ili su na nj navukli drugi.

U samoći i nemogućnosti priopćavanja raste i želja, sve dok ne postane bolešću, "posebnog", idealiziranog odnosa na kojeg se gleda kao na jedino rješenje svih problema. Željno se traži prijateljska osoba, osoba u koju se može pouzdati u svemu, mladić ili djevojka s kojom se može podijeliti vlastiti život i zahvaljujući kojoj se može pronaći malo sigurnosti u samoga sebe. Ta želja, u sebi dobra i opravdana, ipak ne rijetko biva pretjerana, postavljajući tako pretpostavke za odnos koji više nosi oznaku morbidnosti nego li slobode i stvaralaštva.

Na taj se način neizbježno rađa ovisnost jednog o drugome, pa umjesto da bude nesigurnost uklonjena ona se povećava. Odnos postavljen na takve temelje konačno malo po malo guši osobe ne dajući im više disati te ono što se pojavilo kao opsjena vlastita spasenja postaje opasnošću da postane prigodom za još dublji pad. Morbidni odnos je, naime, bolesni odnos (latinski "morbus"=zlo, bolest) i treba ga liječiti mudro i odlučno ukoliko želimo izbjeći smrt. Treba ga vratiti na uravnoteženost, uskladiti ga s drugim odnosima koje neizbježno svatko ima, pronaći prostore da čovjek upravlja sobom osobno, budući da odsutnost drugoga omogućava shvatiti ono što se u njemu najviše voli.

Postoji kod Gibrana, u "Proroku", veoma lijepa stranica o kojoj valja s tim u svezi razmišljati:

"Tada je Almitra iznova progovorio i zapitao: 'Učitelju, što je brak?' A ovaj odgovorio riječima: 'Rođeni ste zajedno i zajedno ćete tako ostati zauvijek. Ostat ćete zajedno kad bijela krila smrti razriješe vaše dane. Uvijek ćete biti zajedno, također i u šutljivu spomenu Gospodina. Tamo su prostori vašeg sjedinjenja i nebeski će vjetrovi plesati uvijek u vašoj sredini. Ljubite jedno drugog, ali nemojte od svoje ljubavi učiniti zatvor, nego radije neka postoji uzbibano more između obala vaših duša. Napunite uzajamno čaše, ali nikada ne pijte samo iz jedne. Jedno drugome dajte od svoga kruha, ali nikada ne jedite od istog komada kruha. Pjevajte i plešite zajedno i budite veseli, ali pustite da svatko od vas može biti sam. Kao što su same žice na lutnji, makar titraju zajedno od iste glazbe. Dajte srca, ali jedno neka ne bude utočište drugome, jer samo ruka Života može sadržavati vaša srca. Budite zajedno, ali ne odveć blizu, jer stupovi hrama su odvojeni, a hrastovi i čempresi ne rastu nikada u sjeni drugog".

Vjeran preko smrti

Između Klare i Franje uvijek je vladala posvemašnja, uzajamna vjernost. U VI. poglavlju svog Pravila Klara spominje:

“Blaženi nam je otac, potaknut ljubavlju, propisao oblik života ovako: ‘Budući da ste po božanskom nadahnuću postale kćerima i službenicama najuzvišenijega Kralja, Oca nebeskoga, i zaručile se s Duhom Svetim, odabravši život prema savršenstvu sv. Evandjelja, obećavam da ću se za vas uvijek sam i po svojoj braći marljivo brinuti i posebno skrbiti kao i za njih’.

Dok je živio, brižno je to ispunjavao i htio da i braća to uvijek ispunjavaju.

A da ne bismo nikada mi, koje prigrlismo najsvetije siromaštvo, pa ni one koje će doći poslije nas, od njega odstupile, malo prije svoje smrti napisao je svoju posljednju volju govoreći:

‘Ja, maleni brat Franjo, hoću nasljedovati život i siromaštvo svevišnjega Gospodina našega Isusa Krista i njegove presvete Majke, i u njemu želim ustrajati do svršetka. I molim vas, svoje gospođe, i savjetujem vam da ovaj najsvetiji način života i siromaštva uvijek provodite. I pomno se čuvajte da ne biste od njega po bilo čijoj nauci ili savjetu nikada odstupile’.

I kao što sam se ja uvijek brinula zajedno sa svojim sestrama da sačuvamo sveto siromaštvo koje obećasmo Gospodinu Bogu i blaženom Franji, tako su dužne opatice koje će me naslijediti u službi i sve sestre do svršetka nepovredivo obdržavati” (FI 2788-2791).

Ovaj tekst, stožer i središte čitava Pravila, pokazuje posvemašnju vjernost između njih dvoje, vjernost u kojoj će Klara ostati nepokolebivom kroz dvadeset i šest godina za koliko će nadživjeti Franju. Od 1226. g., naime, kad je umro Franjo, sve do 11. kolovoza 1253., do časa svoje smrti, život je Klarin bio usmjeren na očuvanje Franjine religiozne intuicije. Intuicije prema kojoj se slijediti Kristove stope “ne ostvaruje - prosvjetiteljske su riječi Giovannia (Ivana) Miccoli - putem pobjeda vjere i Reda, nego potpunim prihvaćanjem logike križa; pečat svoje vjernosti i svoj temelj ima u logici, kriterijima prosuđivanja i stavovima koji su radikalno drugačiji od onih uobičajenih u ljudskoj svagdašnjoj povijesti te izgrađivanju društva; donosi svoje potvrđivanje u uvjetima i načinima postojanja koji očituju alternativni karakter stavovima i načinima osjećanja koji vladaju”. To je intuicija do koje je Klara došla zamornim osobnim traženjem.

Tu intuiciju, koja je neizbježno donijela i opredjeljenje na društvenom području, Klara traži da je potvrdi papa, i u tome uspijeva. Papa Inocent III. joj je odobrio “Povlasticu siromaštva”, dajući joj pravo da živi bez ikakva prihoda ili posjeda, bilo osobnog bilo zajedničarskog, ili nečeg sličnog. I tu je povlasticu Klara ljubomorno čuvala, “častila ju je s velikim poštovanjem i dobro te s marom čuvala, bojeći se da je ne izgubi”, kao što je to u postupku kanonizacije posvjedočila Filipa Leonardova di Gislerio (FI 2980), branila ju je od svakog, čak i od samog pape, kako to u istom postupku spominje Benvenuta iz Perugie: “posebno je toliko ljubila siromaštvo, da ju ni papa Grgur, niti biskup Ostijski nisu mogli nikada privoljeti da primi ikakav posjed” (FI 2965). Pisac “Legende” prepričava nam razgovor između Klare i Grgura IX., koji mnogo toga razjašnjava u svezi s Klarom i razlozima koji su podržavali njeno opredjeljenje, a isto tako pokazuje u potpunosti snagu njezina značaja. Pošto je spomenuo kako papa, koji ju je u više navrata pokušao nagovoriti da prihvati “neko vlasništvo”, u tome nikako nije uspijevaao, životopisac nastavlja: Kad “joj je papa rekao: ‘Ako se bojiš zbog zavjeta, mi te od zavjeta odrješujemo.’ Ona je odgovorila: ‘Sveti oče, ne želim nikada biti oslobođena od nasljedovanja Krista!’” (4Čel 15; FI 3187). Život u siromaštvu naime nije bio sam sebi svrhom, nego bitni uvjet da se utjelovi nasljedovanje Krista.

“Na kraju svog života, saznavši sve sestre, najpažljivije je preporučila” upravo Povlasticu siromaštva (FI 2998). Dva dana prije svoje smrti, nakon duge borbe, zadobila je od pape Inocenta IV. odobrenje svog Pravila bulom “Solet annuere”, koje je zapravo potvrda te povlastice i njezine religiozno-redovničke intuicije.

Ta vjernost, kroz koju su prošli Franjo i Klara, a koja svoje zajedničko nadahnuće nalazi u vjernosti Bogu, nužan je i neuklonjiv odgovor Božjoj vjernosti. Ako tu pretpostavku uklonimo, nećemo ništa shvatiti od njihova ljudskog i religioznog iskustva. I u tome je njihov odnos postavljen kao znak protivljenja našem vremenu koje je označeno snažnom nestabilnošću, gdje se se u kratkom sve vremenu izvršava i gdje su također i naizgled najpostojaniji i najčvršći odnosi u opasnosti da budu varljivi i kratkotrajni.

Otvoren i komunikativan

Franjo i Klara bijahu dvije senzibilne i prodorne duše, oboje bijahu intuitivni i jake volje. Između njih je postojala brza, afektivna komunikacija, jer bijahu povezani istom ljubavi prema Kristu i za Krista. I u Kristu su uspijevali čitati jedan drugome najskrivenije kutke duše i oboje su zajedno uspijevali titrati istoglasno, istovremeno, zbog čega su intuitivno poznavali na daljinu jedno kod drugog radosti i nemire. Kao i Kristu, tako se i Franji, na kraju života dogodio Getsemani: bolestan, sve se više osjećao osamljenim. Prisustvovao je rastu svoje obitelji, njenom ustaljenju i učvršćenju, ali je i primjećivao da se duh prvih vremena neumoljivo mijenja. Nije moglo a da ne bude tako, i zapravo je na to bio pripravan, ali nikada nitko neće uspjeti shvatiti njegovu patnju u tim posljednjim danima. Mislim da je samo jedno stvorenje, Klara, uspjelo u tim časovima potpuno prodrijeti u njegov duh.

Između njih je također postojala pismena povezanost i za nas bi bilo veoma lijepo i korisno kad bismo u ruke mogli uzeti koje od tih pisama; bilo bi to za nas otkriće ne samo o konačnoj sistematizaciji stila života koji se provodio u Sv. Damjanu, nego i o dubokom odnosu koji je postojao između njih dvoje. Ali, nažalost, od svega su ostala dva odlomka koja je Klara uvrstila u VI. pogl. svoga Pravila. Treći spis, otkriven u novije vrijeme, veoma vjerojatno autentičan, ali s time se ne slažu svi, sadrži poticajne riječi koje je Franjo uputio Sestrama Sv. Damjana: radi se o tekstu "Čujte, sirotice", što ga je proučio i objavio o. Giovanni Boccali (usp. FI 2239-2240; kod nas je objavljen u Peruđinskoj legendi, Zagreb, 142 str. - u prijevodu pok. o. Damjana Damjanovića). I to je sve što je ostalo od materijala koji je na početku sigurno bio obilat. Dakle, što se tog odnosa tiče, moramo se zadovoljiti samo intuicijom. Smatram, naime, da su ta pisma zauvijek izgubljena. Možda u svemu tome postoji Božji plan: duhovna intimnost dviju duša mora ostati takvom i nije nam dopušteno da je povrijedimo.

Ipak nam je ostalo jedno intimno i osobno pismo, Franjin rukopis: naslovljeno je ne na Klaru, nego na brata Leona, sudruga posljednjih, bolnih godina Svečeva života. Prije toga, putujući zajedno vodili su razgovor u kojem je Franjo rasvjetljavao Leonu njegove sumnje. Uza sve to, ipak izgleda da Leonu nije bilo sve posve jasno ili mu je, možda, bilo jasno samo to nije htio uvidjeti, pa je, kako se može zaključiti neprestano tražio izgovore da dođe k Franji, u čijoj je blizini osjećao veliku utjehu.

Franjo mu je odgovorio pismom koje nam, ako ga pažljivo čitamo, otkriva čitavoga Franju. Više nego li u drugim postupcima, poznatima i razglašenima, ovdje vidim i nalazim njegovu umiljatost i osjećajnost. Ovo pismo očituje da njegovo ljudsko znanje nije bilo baš produbljeno - on je sam sebe definirao kao jednostavna i nenaobražena - u njem se naime nalaze pogreške i neka slova napisana iznad riječi, znak da u pisanju nije baš bio vješt. Ali iznad svega to pismo pokazuje njegovu umiljatost i osjećajnost. U njemu čitamo:

"Bratu Leonu: Tvoj brat Franjo pozdrav i mir!

Tako ti govorim, sine moj, kao majka da sve što smo putem govorili ukratko sažimam i savjetujem, i ako bi ti kasnije trebalo doći k meni radi savjetovanja, savjetujem ti ovako: na koji god način ti se čini da ćeš bolje služiti Gospodinu Bogu i slijediti njegove stope i njegovo

siromaštvo, učini to s blagoslovom Gospodina Boga i iz poslušnosti prema meni. Ako pak je tebi potrebno radi druge utjehe tvoje duše te želiš, Leone, doći k meni, dođi” (FI 249-250).

“Tako ti govorim, sine moj, kao majka”: riječi su to koje očituju toplu ljudskost i duboku nježnost s kojom je Franjo znao živjeti i priopćavati svoje osjećaje. Pismo ujedno pokazuje i njegovu veliku slobodu i umiljatost. On je odmah shvatio želju brata Leona koji kao da je tražio izgovor da ga dođe potražiti, i to mu jasno kaže - “radi druge utjehe” - ali pokazuje da ima razumijevanje prema toj želji - ako “želiš, Leone, doći k meni, dođi” - pošto je nazreo potrebu koja je izbijala iz ljubaznosti prema njemu, premda je u prvi čas reagirao s određenom tvrdoćom.

Isto tako duboku i toplu osjećajnost pokazuje i Klara. Možemo to vidjeti iz redaka pismena odnosa što se odvijao između nje i Agneze, kćeri češkoga kralja, koja je otklonila ulogu carice, odrekavši se udaje za Fridriha II., da bi slijedila ideal života što ga je zastupala Klara. Posjedujemo četiri Klarina pisma Agnezi u kojima se vidi kako, malo po malo, raste odnos između njih dvije: od prvog pisma, u kojem se Klara, s dubokim poštovanjem i možda malo uplašena visokim stilom Agnezina jezika, obraća svojoj sugovornici s “vi”, do posljednjeg, napisanog nešto prije svoje smrti, koje je izričita objava dubokog osjećanja koje je Klara gojila prema Agnezi.

U ovom posljednjem pismu, sada već blizu svog životnog završetka, pozdravlja svoju učenicu, ugovarajući s njom sastanak u nebu, Klara pokazuje svu dubinu osjećajnosti za koju je sposobna - dubinu koja nije oslabila zbog udaljenosti koja ju je dijelila od Agneze - duboko zajedništvo ideala koje je povezivalo dvije duše snažno zaljubljene u Krista, vjeru u zajedničku sudbinu koja nadilazi granice vremena. Donosim nekoliko najznačajnijih izvadaka tog pisma:

“Polovini svoje duše i škrinji posebne srdačne ljubavi, svijetloj kraljici, zaručnici Kralja Jaganjca, gospođi Agnezi, preljubljenoj svojoj majci, i među svim drugima osobitoj kćerci, Klara nedostojna služavka Kristova i beskorisna sluškinja njegovih službenica koje stanuju u samostanu Svetog Damjana u Asizu, šalje pozdrav i želi s ostalim presvetim djevicama pjevati novu pjesmu pred prijestoljem Boga i Jaganjca i slijediti Jaganjca kamo god pođe.

O majko i kćerko, zaručnice Kralja svih vjekova, ako ti nisam pisala često, kako tvoja i moja duša jednako hoće i katkad poželi, nemoj se čuditi i nemoj nikad pomisliti da požar ljubavi prema tebi manje nježno gori u nutrini tvoje majke. Tomu je uzrok pomanjkanje glasnika i očite opasnosti putova...

Što još treba reći? Da u ljubavi prema tebi treba da zašuti jezik tijela; ili radije da progovori jezik duha. O, blagoslovljena kćeri, budući da se ljubav koju gojim prema tebi podnipošto ne može punije izraziti tjelesnim jezikom, molim te da ovo što sam nepotpuno napisala blagohotno i odano primiš gledajući u tom barem moj majčinski osjećaj ljubavi kojim sam svakog dana obuzeta prema tebi i tvojim kćerima, kojima sebe i svoje kćeri u Kristu veoma preporučujem. Same moje kćeri, ali najviše premudra djevica Agneza, moja sestra, preporučuje se u Gospodinu, koliko god mogu, tebi i tvojim kćerima.

Drži se čestito, predraga kćeri, sa svojim kćerima sve do prijestolja slave velikoga Boga i priželjkujte nas” (FI 2899-2900, 2908-2910).

Ako su se, dakle, možda zauvijek izgubila Franjina pisma Klari (Da li su postojala Klarina pisma Franji? Moguće je!), ostaju ipak čitki tragovi njihove sposobnosti za afektivnu komunikaciju u pismenim vezama koje su oboje uspostavili s drugim osobama. Nije morala, niti je mogla biti drugačija afektivna komunikacija između njih dvoje.

Ali, bez sumnje, najopipljiviji primjer afektivnog zajedništva između njih predstavljen je sada već poznatim “viđenjem dojke”, što ga je Klara ispriповjerala svojim sestrama, a u

postupku za proglašenje svetom iznijela Filipa Leonardova di Gislerio. To je viđenje toliko zbunilo pisca "Legende", da ga je posve prešutio. Evo što svjedoči sestra Filipa:

"Također je ispriopjerala ta ista gospođa Klara, da joj se u jednom viđenju ukazalo kako je nosila svetom Franji posudu tople vode s ručnikom da obriše ruke. Uspinjala se nekom visokom stubištu: ali išla je tako lako kao da ide po ravnoj zemlji. Kad je stigla do svetog Franje, svetac je iz svojih njedara izvadio dojku te rekao djevici Klari: 'Dođi, primi i siši'. I pošto je sisala, svetac je opomenu da siše još jednom; a ona, kad je sisala, ono što je sisala toliko joj se činilo slatkim i ugodnim, da to ne može ni na koji način protumačiti.

I pošto je sisala, onaj krug ili bradavica dojke odakle izlazi mlijeko, ostala je u usnama blažene Klare; i uhvativši rukama ono što joj je ostalo u ustima, pričinilo joj se da je zlato toliko sjajno i blistavo, da se u njem vidjela sva, kao u nekom ogledalu" (FI 2995).

Dosta se raspravljalo o tome koje je značenje najviše odgovara tom jedinstvenom viđenju: ima ih koji u tome vide osjećaj, koji se ne može ne nazvati ljubavlju Klare prema Franji (M. Bartoli); neki vide u tome shvaćanje koje je Klara imala o svojoj stvarnosti služenja (A. Rotzetter); neki pak, ne odbacujući elemente istine koji se nalaze u spomenutim dvjema analizama u viđenju radije gledaju potvrdu, s Klarine strane, njene vjernosti religioznoj intuiciji Franje, čije je mlijeko najčišće zlato u kojem se ona treba ogledavati (A. Marini, F. Accrocca).

Bez obzira koje mu značenje najviše odgovara, viđenje u svakom slučaju očituje duboko afektivno zajedništvo između njih dvoje te istovremeno slobodu kojom su oni to zajedništvo proživljavali. To dokazuje činjenicu da Klara, pripovijedajući o ovom viđenju, možda malo godina pred svoju smrt - a Franji je već, kanoniziranom i poistovjećenom s "dugim Kristom" u međuvremenu bila podignuta veličanstvena bazilika - nije osjećala nikakvu duševnu "kočnicu" kad je iznosila slike koje su mogle izazvati ne malu zabunu kod slušatelja: zabunu koju svjedoči sam pisac "Legende" (Toma Čelanski), kao što je već rečeno, koji o tom viđenju nema zapisane apsolutno ni jedne jedine riječi.

I s tog gledišta njihov odnos postaje znakom i poticajem našem vremenu u kojem nekomunikativnost kod mladih kao i kod odraslih upadljivo raste do te mjere da se uopće ne poznaju. I to je redovita pojava među ljudima u našim gradovima koji godinama stanuju jedni kraj drugih na istome katu i rastreseno si upućuju pozdrave kad se sretnu na stubištu ili pred vratima zgrade. Nekomunikativnost potom povećava nepovjerenje, jer drugi koje se ne pozna ili ih se pozna tek površno, neizbježno više bivaju smatrani mogućim neprijateljima od kojih se valja čuvati nego li mogućim prijateljima s kojima je potrebno uspostaviti veze.

Ali čovjek je društveno biće i nije stvoren da živi zasebno. "Nitko nije otok" glasoviti je naslov jedne knjige Tome Mertona. Bog kršćana je Bog zajedništva, Bog koji nije samac, o tome nas uči Presveto Trojstvo; on je Bog osoba koje se uzajamno i posvemašnje ljube. Zbog toga je teologija latinskog srednjeg vijeka, posebno Rikarda od sv. Viktora, redovnika iz XII. stoljeća, tumačila Duha Svetoga kao Ljubav Oca i Sina. Nadalje, čitavo Sv. Pismo se može sažeti svadbenom slikom, Savezom Boga s ljudima. Taj je Savez najprije nesavršen i vremenit, a kasnije potpun i vječan. To isto Sv. Pismo koje na prvoj stranici opisuje Adama i Evu u raji zemaljskom (usp. Post 1-2), na posljednjoj stranici završava zazivom "Duh i zaručnica govore: Dođi!" (Otk 22,17).

Bog, dakle, od nas zahtijeva da izađemo, a ne da se zatvorimo u sebe, da uspostavimo konkretne odnose zajedništva, da stvaramo zajednice, Crkve, počevši od one domaće, koje će biti oblikovane po uzoru na trojstveno zajedništvo. Duboki, otvoreni i komunikativni odnos Franje i Klare u tom smislu pred nama stoji kao zajedništvo koje je želio trojstveni Bog i postaje znakom i poticajem za naše međuosobne i zajedničarske odnose.

Utemeljen na uzajamnom poštovanju i povjerenju

Nema nikakve sumnje da je između njih dvoje, Franje i Klare, vladalo posvemašnje uzajamno poštovanje i povjerenje. Klara je već to spominjala. Uvijek je Franju nazivala imenom otac, ostala je vjerna njegovim preporukama kroz čitav svoj preostali život, voljela je sebe definirati kao "biljčica" svetog oca Franje. Franjo pak nije gajio manje poštovanje prema Klari nego ona prema njemu.

Toma Čelanski u "Prvom životopisu" (Vita prima) pripovijeda o sumnji koja se pojavila u Franje i njegovih drugova na putu kod Orte, pri povratku iz Rima, pošto im je papa Inocent III. dao prvo odobrenje njihova načina života: "raspravljali su također i o ovome: moraju li boraviti među ljudima ili treba da se povuku na samotna mjesta" (1 Čel 35; FI 381). Zadubivši se u molitvi, Franjo je shvatio da se mora opredjeliti za način apostolskog poziva. Zov samotišta i zahtjevi kontemplativnog poziva uvijek su Franju očaravali te se čini da se stara nedoumica nanovo pojavila, kako nam je to prenio sv. Bonaventura u svom "Opširnijem životopisu" (Legenda maior).

Svoju sumnju iznio je također i subraći, ali "nije sa sigurnošću mogao spoznati što mu je od toga izabrati kao ono što je Kristu draže" (LM XII, 1; FI 1204). U tim nemirnim časovima Franjo je zatražio pomoć i savjet od nekih duša, koje je očito neizmjereno poštivao te u njih imao povjerenje, da istraže volju Božju obzirom na njega; zatražio je pomoć i savjet od Klare i brata Silvestra:

"Odabrao je dvojicu između braće i poslao ih bratu Silvestru - koji je vidio kako križ izlazi iz njegovih usta, a on je tada neprestano boravio u molitvi na gori povrh Asiza - da zatraži Božji odgovor s obzirom na ovu sumnju. To isto je povjerio i svetoj djevici Klari da bi po kojoj svetijoj i jednostavnijoj između djevica, koje se nalaze pod njezinom vlašću, ispitala što je u tom pogledu volja Božja, a zaželio je da se i sama s ostalim sestrama za to moli.

Na čudesan se način po nadahnuću Duha Svetoga složiše časni svećenik i Bogu posvećena djevica, da je, naime, volja Božja da Kristov glasnik pođe propovijedati" (LM XII, 2; 1205).

Franjo je, dakle, odabrao dvije duše koje se posvetiše molitvi, da bi otklonio svoju sumnju. Treba reći i to da je Silvestar bio svećenik, dakle po Božjem određenju najprije službenik uočavanja i upravljanja karizmama. A Klara? Nesumnjivo, Franju ju je prepoznavao kao duhovnu učiteljicu: zamolio ju je ne samo da sa sestrama moli, nego i da to povjeri "kojoj svetijoj i jednostavnijoj između djevica, koje se nalaze pod njezinom vlašću". Osim poštovanja i povjerenja koje je gajio prema njoj, Franjo kod Klare prepoznaje karizmatičku prisutnost.

Nije se Franjo samo ovom zgodom obratio Klari priznavajući kod nje tu prisutnost. Još je rječitiji s tim u svezi događaj s bratom Stjepan koji je ozdravio od umne poremećenosti, što pokazuje također da je Franjo pridavao Klari i dar iscjeljivanja. Događaj je u postupku za kanonizaciju ispričovjela Benvenuta iz Perugie: nekog je brata, o kome ništa osim imena nije izvjesno, (identificirao ga je svojevremeno kao Stjepana iz Narni Zeffirino Lazzeri, ali to baš nije pouzdano), koji je obolio od duševne poremećenosti, Franjo poslao Klari da ona na njemu načini znak križa. Izvori, naime, svjedoče, da se Klarina čudotvorna moć često pokazala povezanom s tim znakom.

Treba spomenuti činjenicu da se u "Prvom životopisu" Tome Čelanskog govori o nekoj ženi iz Narni; ona je oboljela od duševne poremećenosti, njoj se ukazao Franjo i zapovjedio joj da si načini znak križa; budući da sama to nije mogla, sam Franjo joj je utisnuo znak križa na čelu i u tom je času žena ozdravila (usp. FI 555). U slučaju pak Stjepana, brata oboljelog

od te iste bolesti Franjo šalje Klari, da na njem učini ono, što je on u drugim slučajevima činio sam.

Izvjestaj Benvenute iz Perugie nadalje pokazuje neobičnu svježinu: zamoljena da dade više pojedinosti o osobi brata, da kaže koliko ga je dana prije toga vidjela bolesna i kako dugo ga je kasnije vidjela zdrava, odgovorila je prostodušno da to ne zna; ali je tvrdila da su svjedokinje događaja bile mnoge sestre od kojih neke još žive (trebamo imati na umu da Benventuta pripovijeda tridesetak godina nakon događaja). Filipa Leonardova di Gislerio će potvrditi njezine riječi (usp. FI 2978), a čudo s bratom Stjepanom preuzet će i pisac "Legende" (Toma Čelanski; usp. FI 3219), te će ga navesti i papa Aleksandar IV. u buli proglašenja Klare svetom u Anagni 1255. (usp. FI 3305). I tu bih želio u cijelosti navesti izvor:

"Reče također ista svjedokinja, da je sveti Franjo nekog brata iz Reda manje braće, koji se zvao Stjepan, kad je obolio od duševne bolesti, poslao u samostan. sv. Damjana zbog toga da sveta Klara na njemu načini znak križa. Kad je ona to učinila, brat je kratko vrijeme prespavao na mjestu na kojem je sveta majka običavala moliti; zatim je, probudivši se, nešto pojeo i oslobođen otišao.

Upitana tko je bio prisutan događaju, odgovorila je da su bile sestre iz samostana, od kojih neke još žive, a neke su umrle.

Upitana da li je prije toga poznavala tog brata, i koliko dana prije ga je vidjela bolesna, i koliko vremena ga je kasnije vidjela zdrava te o njegovu rodnom mjestu: o svemu tome je odgovorila da ne zna, jer je bila zatvorena u samostanu, a onaj brat Stjepan je, pošto je bio oslobođen, otišao svojim putem" (FI 2958).

Treba istaći također i jednu pojedinost u svezi s bratom Stjepanom koji je zaspao na mjestu na kojem je Klara redovito molila: probudivši se, bio je ozdravljen, za razliku od Bartola, nekog siromašnog prosjaka iz Narni koji se, naprotiv, neoprezno zaspavši pod orahom - drvetom kojeg su smatrali sastajalištem vještica - s iznenađenjem probudio sav ukočen, a kasnije je ozdravio uz Franjinu pomoć (usp. FI 552).

Dakle, uzajamno poštovanje i povjerenje: Franjo je za Klaru bio neprestana točka odmjeravanja; Franjo je uvijek Klari priznavao karizmatičku i čudotvornu krepost. Međuosobni se odnos, uostalom, i ne da izgrađivati na drugim temeljima, ukoliko se želi da bude slobodan te da istovremeno dostigne svoju posvemašnju puninu. Ako se otkloni ta pretpostavka, i najbolja prijateljstva, ili ona koja izgledaju da su takva, veoma se brzo izrode: kada nestane poštovanja i povjerenja sumnja neće oklijevati da preuzme maha a ona tek može roditi ljubomorom ili otvorenim nepovjerenjem. Pomislimo na što bi se sveli u kratkom vremenu radni odnosi... A da ne govorimo o životu parova, gdje bi se - mislim na bračne parove - zajednički i obiteljski život brzo pretvorio u pakao, daleko prije nego li u kućnu Crkvu!

Otvoren vječnosti

Odnos između Franje i Klare, posve ljudski, ipak je preobražen zajedničkom težnjom prema Vječnom, prema Bogu kojeg su ljubili i u koga su uložili sav svoj život. Oboje su neprestano bili žedni žive vode Evanđelja i oboje su željno iznovice uranjali u taj izvor. Velik dio njihova života, a napose posljednje godine, bijaše označen tjelesnom i duševnom patnjom. Franjo je vidio kako se prvotno bratstvo, malo po malo, preobražava u sada već brojnu obitelj u koju su braća dolazila sa svih strana Biti primljen u nju svakim je danom sve više značilo počast umjesto prezira, za razliku od onog što se to događalo sinu bogatog trgovca i njegovim

prvim drugovima na početku. Ponizno nasljedovanje križa počelo je izgledati manje teškom i strmom stazom! Klara je bila napeta do grča, zauzeta dugom borbom za Pravilo, borbom koja se završila jedva dva dana prije njene smrti. Mislim da je samo nadnaravna snaga održavala Klaru na životu dok nije vidjela da je njezina borba završena i okrunjena uspjehom.

Oboje su prošli kroz uska vrata boli koja ih je dugo mučila, ali ih nije pobijedila. Franjo nije nikada bio čelična zdravlja. Već kao mladić, dok je sanjario o slavi, često je bio zapriječen bolešću, te neki izvori koji nas izvještavaju o njegovim naporima oko popravka crkve sv. Damjana na početku njegova obraćenja, ponavljaju kako je bila iznenađujuća činjenica što je on, tako krhak, podmetnuo pleća da nosi kamenje. Nadalje, život koji je provodio nakon obraćenja nije bio lagodan, nego prepun bijede, trpljenja, postova: svega što je još više prijetilo njegovu krhkom tijelu. Puno je trpio zbog jetre, opće slabosti, želuca. Trbuh mu je znao biti natečen zbog povratne groznice i to mu je zadavalo teške patnje. Osim toga bio je bolestan i na oči koje su mu neprestano suzile; iz njih je znao curiti gnoj uz velike boli. Bio je operiran na oči, ali mu je operacija samo prilično iznakazila obraz, a nije donijela nikakvo poboljšanje. U posljednjim godinama života, dakle, kad se kod odlaznja iz mjesta u mjesto morao poslužiti magarcem, Franjo je bio nešto malo više od kostura.

Što se tiče Klare, iz izvora ne možemo saznati ništa o snazi ili slabosti njene tjelesne građe. Nemamo stoga vijesti o njenim možebitnim bolestima sve do otprilike tridesete godine njene dobi. Znamo pak da je bila bolesna još za Franjina života: štoviše, vidjevši njeno slabo zdravstveno stanje, naredio joj je da počiva na slamnjači a ne na goljoj zemlji (FI 3075 i 3193). U posljednjim danima Franjina života "i Klara je bila teško bolesna i bojala se da će preminuti prije Sveca" (FI 1667). Bile su to patnje koje više nisu ostavljale Klaru za čitava njena života: pisac "Legende" kaže je njena bolest trajala dvadeset i osam godina (FI 3236); Pacifika di Guelfuccio, izričito zapitana u postupku kanonizacije o bolesti, govori o dvadeset i devet godina. Da li dvadeset i osam ili dvadeset i devet, ono što je izvjesno jest da je Klara od 1224. ili 1225. kraj sebe imala trpljenje kao prijateljsku prisutnost. Ono što su za Franju bile godine najveće patnje, sada pred kraj, za Klaru predstavljaju početak njene duge bolesti: gotovo smo u napasti da u njima gledamo idealni prijelaz baštine...

I Franjo kao i Klara s punom su sviješću nazirali čas kada će završiti njihovi naponi i noć koja će prepustiti svoje mjesto svjetlu bez zalaza. U posljednjim danima Franjina života neki mu je brat otkrio pravo stanje njegova zdravlja i posve mu otvoreno rekao da je njegova bolest neizlječiva. Kad je ovaj završio, Franjo je počeo slaviti Gospodina, a zatim je zamolio istoga brata da pozove braću Leona i Anđela te je htio da mu pjevaju "Pjesmu brata Sunca". Prije posljednje kitice, ubacio je pohvalu sestri smrti:

"Hvaljen budi, Gospodine moj,
po sestri nam tjelesnoj smrti,
kojoj nijedan smrtnik umaći neće.
Jao onima koji u smrtnom umiru grijehu!
A blaženi koje ti nađeš
po volji presvetoj svojoj,
jer druga im smrt nauditi neće" (FI 1656).

Približivši se svom kraju, okružena sestrama koje nisu ni danju ni noću napuštale njen ležaj, rođenoj sestri Agnezi, koja ju je sa suzama zaklinjala da je ne ostavi, odgovorila je veoma vedro i sigurno: "Sviđa se, Gospodinu, predraga sestro, što ja odlazim; a ti prestani plakati, jer ćeš ubrzo vidjeti Gospodina iza mene; i prije nego ću se odijeliti od tebe, Gospodin će ti udijeliti veliku utjehu" (FI 3245). Na koncu, u času smrti, potiho se obrati svojoj duši: "Pođi, sigurna - reče joj - jer imaš dobru pratnju na putu. Pođi, jer Onaj koji te je

stvorio, posvetio te je i uvijek te je čuvao kao majka svoje dijete, ljubio te nježnom ljubavlju. A ti, Gospodine - doda - budi blagoslovljen što si me stvorio” (FI 3252).

Oboje primiše poseban pozdrav: Franjo je umro u Porcijunkuli u subotu navečer 3. listopada, nakon Večernje a prije nego li je pala noć, i dođoše ševe, koje je on volio, da to proslave. “Mnoštvo je ševa doletjelo iznad krova kuće u kojoj je ležao blaženi Franjo, ali nisu visoko letjele, nego su naokolo lijetale i pjevale” (FI 1669).

Klara se preselila Gospodinu navečer 11. kolovoza: tri dana prije, Benvenuta, kćer gospođe Diambre iz Asiza, koja je bila uz Klarino uzglavlje posvjedočit će kasnije u postupku za proglašenje Klare svetom: da je “vidjela svojim očima veliko mnoštvo djevice obučениh u bjelinu - sve su imale krune na svojim glavama - i one su dolazile i ulazile kroz ulaz sobe u kojoj je ležala spomenuta majka sveta Klara... Te su se djevice približile postelji gospođe svete Klare, a Djevica koja se činila glavnom najprije ju na krevetu pokrije veoma finom tkaninom koja bijaše toliko prozirna da se zbog njene prozirnosti ta ista gospođa Klara, premda njome pokrivena, ipak vidjela. Nakon toga ta Djevica nad djevicama, koja je bila veća od drugih, sagnula je svoju glavu nad njene grudi, tako da svjedokinja nije mogla dobro razlikovati jednu od druge. Nakon toga sve su nestale” (FI 3083).

Oboje otvoreni vječnosti podsjećaju nas da je vječno čovjekova sudbina: “Jer Bog nije stvorio smrt, niti se raduje propasti živih” (Mudr 1,13). A upravo snagom toga, podsjećaju nas također i na to da sve moramo ostaviti i da na kraju jedino što vrijedi jest imati ljubljeno; podsjećaju nas da će nas Bog suditi prema ljubavi (usp. Mt 25,31-46), da ništa nećemo moći nositi sa sobom osim dobra što smo ga učinili i to će također odlučiti o našoj vječnoj sudbini, jer “dolazi čas kada će svi koji počivaju u grobovima čuti njegov glas (glas Sina čovječjega) te izići iz njih: koji su činili dobro, na uskrsnuće - na život; koji su činili zlo, na uskrsnuće - na propast” (Iv 5,28-29). Opominju nas da ne zgrčemo sebi “blago na zemlji, gdje ga izgriza moljac i rđa; gdje lopovi prokopavaju zidove i krađu ga” (Mt 6,19-20).

Svojim životom i svojom otvorenošću Vječnom poučavaju nas da vrijednost čovjeka nije u onome što posjeduje, u službi koju obavlja ili odijelu koje nosi, nego u onome što jest i onome što uspijeva biti. Podsjećaju nas da nas Bog poziva na slobodu i da bi za nas najtragičnija sudbina bila kad bismo, pobijedeni svojim strahovima, odbili taj prijedlog. Da Bog je zaštitnik izabranih i onih koji viču k Njemu i da naš život ima smisla samo ako postane dar za druge te ako i mi uspijemo postati maleni i ponizni poput Sina Božjega koji je postao malen i ponizan u Betlehemu. Uče nas da je istinita riječ Gospodnja: “Blaženije je davati nego primati” (Dj 20,35).

Oni su u izričitom protuslovlju s materijalističkim viđenjem života, koji se iscrpljuje samo u vremenitom putu čovjeka. Svojim se primjerom snažno opiru načinu života koji ide naprijed bez cilja, bez svrhe, bez točnog određenja osim da se proživi sadašnji čas (Horacijev “carpe diem”). Moderno vrijeme je okarakterizirano neriješenim problemom smrti: prisutan je strah pred smrću, htjelo bi ju se nekamo protjerati, nekamo zatočiti, prekinuti svaku raspravu o njoj. Bježati od nje ne znači riješiti njen problem, jer ona ostaje i predstavlja se kao neumoljiva, okrutna, tragična kad pogodi neku dragu prisutnost, ili samo obično poznanstvo... Neriješeni problem smrti je uzao u koji se sapliće vedrina mnogih života.

Svojim vedrim i punim pouzdanja stavom Franjo i Klara su utjelovili nadu vjernika i pokazali da nije uzaludno pouzdano očekivanje grada Božjega; borili su se ne da poboljšaju druge, nego prvenstveno da poprave sebe, osjećajući da im je potrebno oprostjenje i da su daleko od savršenosti. Ta njihova divovska borba koja ih uzvisuje kao velikane duha na obzorju Crkve dala je i smisla gradu ljudi u kojem su živjeli, kao što je njihov primjer postao poticajem i kvascem i za grad ljudi našeg vremena: premda su pozvani da rade za svoj grad ipak su potaknuti da putuju prema Božjem gradu, “jer nemamo ovdje trajna grada, nego onaj budući tražimo” (Heb 13,14), grad u kojem

“neće biti više nikakva prokletstva.

I prijestolje će Božje i Jaganjčevo biti u gradu,
i sluge će mu se njegove klanjati
i gledati lice njegovo,
a ime će im njegovo biti na čelima.
Noći više biti neće,
i neće trebati svjetla od svjetiljke,
ni svjetla sunčeva:
obasjavat će ih Gospod Bog,
i oni će kraljevati u vijekove vjekova” (Otk 22,3-5).

Zaključak

Odnos Franje i Klare bijaše dakle potpuno ljudski odnos, snažan, slobodan, komunikativan, utemeljen na uzajamnom poštovanju. Ali iznad svega bio je to odnos življen u vjeri u Sina Božjega, čiju duboku ljubav otkriše: “koji me ljubio i predao samoga sebe za mene” (Gal 2,20). Odnos koji se nastavlja u vječnosti, onoj istoj vječnosti za kojom su oboje težili. Odnos koji postaje znakom i poticajem za nas koji smo pozvani da usporedimo s njim svoje međuosobne odnose i svoje shvaćanje života. Ti, koji si imala ili imao snagu da me slijediš sve do sada, možda ćeš mi prigovoriti da je nešto drugo Franjo, nešto Klara iz Asiza, a nešto posve drugo mi, pa ciljanje ide previsoko, iznad naših glava i treba ga ispraviti. I to je istina. Ideal je uvijek na neki način nedostižan; ali ipak moramo imati jasne ideale i težiti visokim ciljevima ukoliko želimo postići prihvatljivu visinu. Evanđelje je veoma visoki cilj: zar se zbog toga jer ga se teško dostiže može kazati da ga treba ukloniti?

II. DIO

(nastavak)

Veselo siromaštvo, življeno radosno. To je blaženiji što je siromašniji. Veoma se veseli svakoj maloj/velikoj(!) stvari. Da ih puno ne navodimo, evo samo jedne zgode:

“Jednoga su dana ušli u neko selo. Kako su od puta bili umorni i gladni, pošli su, prema Pravilu, prositi kruha u Božje ime. Sveti Franjo pođe jednim seoskim putem, a njegov pratilac drugim. Budući da je sveti Franjo bio niska stasa i neugledna izgleda, smatrali su ga oni koji ga nisu poznavali najobičnijim prosjakom. Tako je on isprosio nekoliko komadića suhog kruha. Budući da je brat Maseo bio visok i lijepa izgleda, dobio je velikih i lijepih komada kruha, pa čak i jedan cijeli hljepčić.

Naprosivši, sastali su se na jednom mjestu izvan sela da blaguju. Ondje je bio i lijep izvor i pokraj njega zgodan i povelik kamen. Na nj su metnuli obojica isprošenu milostinju. Kad je sveti Franjo vidio da su u brata Masea veći i ljepši komadi kruha i da je dobio više nego on,

vrlo se razveselio i rekao: 'Brate Maseo, mi nismo vrijedni tolikog blaga.' Kako je on ove riječi nekoliko puta opetovao, reče brat Maseo: 'Moj dragi oče, kako možeš ovo nazvati blagom, kad nam još mnogo toga nedostaje za najobičniji stol. Ovdje nemamo ni stolaca, ni noževa, ni tanjura, ni zdjele, ni stolnjaka, a ni sluge ili sluškinje.'

Sveti Franjo odgovori: 'Pa to je upravo ono što zovem velikim blagom, jer ovdje nema ničega što su ljudi napravili, već nam je sve ovo pripravila Božja providnost, kako se to najbolje vidi po isprošenom kruhu, ovom lijepom kamenom stolu i bistrom izvoru...'" (Cvjetići 13; FI 1841).

Siromaštvo izabrano/prigrljeno, slobodno nasljedovano, strastveno ljubljeno. O njemu Franjo u Pravilu pjeva ustreptalim lirskim zanosom:

"To je ona uzvišenost najvećega siromaštva, koja je vas, moju predragu braću, učinila baštinicima i kraljevima nebeskoga kraljevstva; učinila vas je siromašnima u stvarima, a u krepostima uzvisila. Ovo neka bude vaš dio koji dovodi u zemlju živih.

Uza nj, predraga braćo, posvema priančajte, i nemojte radi imena Gospodina našega Isusa Krista do vijeka ništa drugo imati pod nebom" (PPr 6; FI 90).

Radost u trpljenju

Da bismo sreli radost koja još više zbunjuje, ovdje smo pozvani na skok, jer ona ruši i remeti zdravo zaključivanje.

Radi se o "bolnoj radosti", ako se je tako može nazvati; i ona nije "trpljenje" radi "patnje". Franjo živi trpljenje kao iskustvo ljubavi. Ključ čitanja za ispravno tumačenje ove vrsti (naizgled tako strane) autentične radosti bi mogle biti riječi sv. Pavla:

"A što sada živim u tijelu, u vjeri živim u Sina Božjega koji me ljubio i predao samoga sebe za mene" (Gal 2,20).

Ljubav prema njegovu Gospodinu Isusu - rassetomu - razlog je njegove radosti u trpljenju: želi uzvratiti barem malo za toliku ljubav i barem malo za toliku bol.

To je ljubav jača od svake nevolje i neugodnosti i lišavanja i bolesti, i ona čini trpljenje upravo poželjnim.

Franjo znade da "ova malenkost naše časovite nevolje donosi nam obilato, sve obilatije, breme vječne slave" (2 Kor 4,17);

zna da "ako s njime umriješmo, s njime ćemo i živjeti; ako ustrajemo, s njime ćemo i kraljevati" (2 Tim 2,12);

zna da trpljenjem "u svom tijelu nadopunjam što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za Crkvu" (Kol 1,24);

i te sigurnosti, zajamčene riječju Božjom, daju bitno teološki, kristološki, ekleziološki pečat njegovoj radosti u trpljenju.

Da protumačim: on se raduje trpljenju jer ga na taj način Gospodin uključuje u plan spasenja, jer ga na taj način Gospodin suobličuje sa sobom, jer ga na taj način Gospodin pridružuje sebi u otajstvu otkupljenja. Stoga, kakve li "povlastice" ako možemo trpjeti!... Sada razumijemo zašto "svoje boli nije nazivao kaznama, nego ih je zvao sestrama" (2Čel 212; FI 800). Sada shvaćamo zašto je blago ukorio nekog brata koji mu je savjetovao neka moli Boga da ga oslobodi tolikih bolesti: imao je bolesne oči, trpio je na želucu, jetri, mučila ga kostobolja, slab je bio na nogama i čitavome tijelu. Ali Franjo je sve to smatrao "milostima", darovima njegova Gospodina Isusa. I sve te nevolje bijahu mu veoma drage.

Sada nam je jasno zašto je “smiješeći se i radujući se najdragovoljnije podnosio ono što je inače svima bilo veoma strašno i užasno gledati” (1Čel 107; FI 504):

Sada nam je razumljivo što pjeva:

“Hvaljen budi, Gospodine moj,
po onima koji... podnose rado bijede života.
Blaženi koji sve podnose s mirom,
jer ćeš ih vječnom okruniti krunom”
(Pjesma stvorova; FI 262).

Jedne noći, baš kad je bio zbog teških i raznih svojih boljetica iscrpljeniji više no inače, Gospodin ga osokoli riječima:

“Zanosno, dakle, kliči, jer tvoja je bolest dar mojega kraljevstva i po zasluži strpljivosti sa sigurnošću i stalnošću očekuj baštinu u tom mom kraljevstvu” (2Čel 213; FI 801).

Stoga može umrijeti sretan, pjevajući. Smrt za nj nije crna žena s oštrom kosom u ruci koja žanje žrtve, nego lijepi anđeo koji mu otvara nebeska vrata, ulazna vrata koja ga uvode u blaženu vječnost gdje će nas konačni prihvatiti Očev zagrljaj i gdje ćemo ga gledati kakav On jest, licem u lice, zauvijek.

Pjeva smrti i naziva je sestrom:

“Hvaljen budi, Gospodine moj,
po sestri nam tjelesnoj smrti,
kojoj nijedan smrtnik umaći neće.
Blaženi koje ti nađeš
po volji presvetoj svojoj”
(Pjesma stvorova; FI 262).

Naša sestra, kaže nježno Franjo; jer je put u pravi život; beskrajno više dariva nego li oduzima. Vazam bez zalaza je “tvoje kraljevstvo (sam razjašnjava u Tumačenju Očenaša) gdje vlada jasno gledanje tebe, savršena ljubav prema tebi, blaženo zajedništvo s tobom i vječno uživanje tebe” (FI 269).

Svakako, ovdje smo u gledanju najčišće i najtvrdje vjere: vjere svetih, zbog koje je sv. Ivan od križa molio: “Raskini, Gospodine, veo pred našim slatkim susretom!”; zbog koje je sv. Terezija Avilska rekla: “Konačno ćemo se, Gospodine, sresti; bit ćemo tako sretni!”. Franjo umire uz smiraj pjevanja:

“K tebi, Gospodine, vapijem;
govorim: ti si mi utočište,
ti si dio moj u zemlji živih.
Oko mene će se okupiti pravednici” (Ps 142).

“Pokazat ćeš mi stazu u život,
puninu radosti pred licem svojim,
sebi zdesna blaženstvo vječno” (Ps 16).

Tako završava svoju nevoljama ispunjenu oduševljenu kršćansku avanturu, proživljenu u znaku evanđeoske radosti.

Kozmička radost

Prorok je Izaija predvidio u mesijanskom razdoblju sveopće pomirenje: čovjeka sa stvorenjem:

“Vuk će prebivati s jagnjetom, ris ležati s kozličem, tele i lavić zajedno će pasti, a djetesce njih će vodit.

Nad rupom gujinom igrat će se dojenče, sisanče će ruku zavlaciti u leglo zmijinjje” (Iz 11,6-8).

Kod Franje susrećemo čovjeka savršeno usklađena s prirodom, i prirodu posve pomirenu s čovjekom. Nailazimo na ljupke prizore obojene svetim veseljem koji nam otkrivaju uzvišenog dječaka koji govori stvorenjima, a stvorovi ga slušaju, razumiju!

Dovoljno je popabirčiti po mnogim pripovijedanjima: odmah se prisjećamo “propovijedi pticama”, koju je Giotto divno ovjekovječio u gornjoj svečevoj bazilici (kod nas: I. Kršnjavi u crkvi sv. Franje na Kaptolu 9 u Zagrebu):

“Kad je stigao do nekog mjesta nedaleko Mevanija (danas se to mjesto zove Bevagna) gdje se skupilo veliko mnoštvo svakovrsnih ptica... Pošto im se sasvim približio i vidio da ga čekaju, na uobičajen ih je na čin pozdravio. Silno se začudio što se ptice nisu dale u bijeg, kako obično čine; izvanredno se obradovao i ponizno ih zamolio da poslušaju riječ Božju. Među ostalim što im je rekao dodao je i ovo: ‘Sestre moje ptice, mnogo morate hvaliti svoga Stvoritelja i uvijek ga ljubiti...

Ptice su na to, kako je pripovijedao, a pripovijedala su i braća koja su bila s njim, na neobičan način, prema svojoj naravi bile oduševljenje: počele su protezati vratove, širiti krila, otvarati usta i motriti ga. A on je prolazio između njih i vraćao se natrag, svojom im je haljinom doticao glave i tjelesa. Napokon ih je blagoslovio, načinivši nad njima znak križa, i dopustio im da odlete na drugo mjesto. I blaženi je Franjo s pratiocima krenuo dalje svojim putem i radovao se. Zahvaljivao je Bogu (1Čel 58; FI 425).

Kao da ga vidim usred mnoštva ptica; sav je taj izvještaj prožet pjesništvom i veseljem u ozračju bajke i miline.

U Alvianu moli lastavice:

- “Sestre moje lastavice, već je vrijeme da ja govorim, jer ste vi do sada kazale mnogo toga. Poslušajte riječ Gospodnju, zašutite i budite mirne dok se ne dovrši riječ Božja!’

A ptičice su, na čuđenje i divljenje sviju koji su se ondje nalazili, smjesta zašutjele i nisu se maknule s onoga mjesta dok Franjo nije dovršio propovijed...

I doista bilo je nešto čudesno kad su i sami nerazumni stvorovi spoznavali njegovu ljubav prema sebi i osjećali njegovu najnježniju pažnju!” (1Čel 59; FI 426).

Veseo je i sretan među životinjama:

- “Kad je neko vrijeme boravio kod gradine Greccio, jedan je zečić upao u zamku. Kad ga je vidio blaženi čovjek, ganut samilošću rekao mu je: ‘Brate zečiću, dođi k meni. Zašto si dopustio da budeš tako prevaren?’ A on je potrčao k svecu kao u najsigurnije utočište. Sveti otac ga je majčinskom nježnošću pomilovao i pustio da se slobodan vrati u šumu. I Pošto ga je nekoliko puta stavio na zemlju, zečić bi se svaki puta nanovo vratio u svečevo krilo. Zato je svetac zapovjedio da ga braća odnesu u obližnju šumu” (1Čel 60; FI 427).

Isto tako mu je jedan ribar u lučici na jezeru Piediluco poklonio tek ulovljenu ribu, koju tamošnji ljudi zovu "tinka". "Franjo je ribu radosno i ljubazno primio i odmah ju je nazvao sestrom. Stavio ju je u vodu pokraj lađice i počeo pobožno blagoslivljati ime Gospodnje. I tako je spomenuta riba, dok je Franjo molio, ostala pokraj lađice igrajući se u vodi. I nije se udaljila od onoga mjesta gdje ju je svetac stavio dok joj svetac nakon svoje molitve nije dopustio da se udalji" (1Čel 61; FI 428).

I tako je jednoga dana, prolazeći u društvu s bratom Pavlom ankonskom Markom sreo nekog pastira koji je napasao svoje stado jaraca i koza. Među njima se nalazila jedna jedina ovčica koja je posve mirno i skromno grickala travu. Čim ju je Franjo opazio zaustavi se "iznutra ganut bolom srca, uzdahnu te reče bratu koji ga je pratio: 'Ne vidiš li ovu ovcu koja tako krotko ide među kozama i jarcima? Tako je, velim ti, Gospodin naš Isus Krist blago i ponizno hodio među farizejima i svećeničkim prvacima. Zato te, sinko, njemu za ljubav molim da sa mnom budeš samilostan prema ovčici pa da je kupimo i izvedemo između tih koza i jaraca!'" (1Čel 77; FI 456).

Ta zgodna rasvjetljuje vrstu ljubavi koju Franjo goji prema svim stvorovima. I dobro ju je precizirati kako ne bi bila pogrešno ili loše shvaćena. Ne radi se o sentimentalizmu, niti o romantičkoj ljubavi.

Ne uzbuđuje se kad čuje blejanje jaganjaca jer ga oni pobuđuju na nježnost...njegovo uzbuđenje je posve druge vrsti, ono je teološko; niče iz Biblije:

- odmiče kola da bi spasio crva, jer je za Isusa u mucu rečeno da je kao zgaženi crv; na vršcima prstiju hoda po kamenju, jer je Isus nazvan ugaonim kamenom, stijenom spasenja; boji se gaziti po vodi, jer je Isus živa voda koja izvire za život vječni; ne gasi ognja, makar mu pali plašt, jer je Isus svjetlo svijeta; otkupljuje janjce određene za klanje, jer je Isus jaganjac Božji, žrtvovan za nas; itd... To znači: stvorenja ga podsjećaju na Stvoritelja. Naziva ih "braća" i "sestre" jer su djela Svevišnjeg svemogućeg dobrog Gospodina, jer su plod njegove ljubavi, darovi njegove dobrohotnosti.

Beskrajno poštuje stvorenja, jer u njima vidi odraz Božje dobrote, Božje mudrosti, Božje ljepote, Božje svemoći, Božje veličine... U suncu je Božji sjaj, u zvijezdama je Božja jasnoća, u ognju je Božja ugodnost; u "oblaku i jasnoj vedrini" je Božja providnost... Ukratko u svim je stvorovima prisutan Gospodin; oni pjevaju njegovu radost, otkrivaju njegovu ljubav.

Ako Franjo kroz tjedan dana izaziva cvrčka da s njime pjeva (usp. 2Čel 171; FI 757), to je samo zbog toga da zajednički hvale i blagoslivljaju Stvoritelja.

Kad smo to razjasnili, ispravno shvaćamo njegovu "kozmičku radost" koja izvire iz Boga i vraća ga k Bogu. U savršenom suglasju s IV. Euharistijskom molitvom:

"Oče sveti,
Ti si jedini živi i pravi Bog.
Jedini dobar i izvor života, ti si sve saznao
da blagodatima obaspeš svoja stvorenja,
a mnoge obraduješ i sjajem svoga svjetla".

To je svečana radost jer se osjeća okružen/obuhvaćen Božjom ljubavlju koja je izražena tolikom dobrotom i ljepotom. To je radost koja ključa u srcu, koja poskakuje u pohvali/zahvali/ blagoslivljanju/slavljenju Gospodina u dubokoj poniznosti i beskrajnoj zahvalnosti.

"Doista, divnom su ga i neizrecivom radošću prečesto ispunjala razmatranja dok je promatrao sunce, gledao mjesec, dok je motrio zvijezde i nebeski svod" (1Čel 80; FI 458).

“Koliko je veselje njegovu srcu donosila divota cvijeća dok je gledao oblike njihove dražesti i udisao ugodni miris! Odmah je svraćao oko svoje duše da promatra ljepotu onoga cvijeta koji je blistav u proljetno doba izbijao iz korijena Jesejeva... Kad bi pronašao obilje cvjetova tako im je propovijedao i pozivao ih da hvale Gospodina kao da su razumni. Tako je netaknutom čistoćom opominjao na božansku ljubav i poticao na radosnu podložnost usjeve i vinograde, kamenje, šume i svu ljepotu polja, vodene izvore i zelenilo vrtova, zemlju i vatru, zrak i vjetar” (1Čel 81; FI 460).

Odatle se rađa Franjo pjesnik koji shvaća poeziju Boga; promatra čudesa godišnjih doba koja se obnavljaju, zore koje su uvijek drugačije, nikad jednake zalaze sunca; svaki dan je novo čudo; svaka stvar je divno djelo ljubavi.

Pjesma stvorova je pjesma ljubavi i radosti:

Divno je napisao jedan moj subrat:

“Ono što je Bog stvorio
nosi pečat mladosti:
ruža cvate milijunima godina
i uvijek je znak proljeća.
Uvijek je drevan i uvijek je nov
smiješak cvijeta.
Uvijek je drevno i uvijek je lijepo
čudo breskve i badema.
Uvijek uzbuđuje i uvijek je nov
povratak lastavica.
Uvijek uzbuđuje i uvijek je novo
šarenilo boja leptira.
Uvijek uzbuđuje i uvijek je nova
glazba potoka.
A prizor lišća
koje se odijeva plamenim bojama
jesenskog zalaza
uvijek izaziva obilje uzbuđenja.
Pijev slavuja
u svibanjskoj noći
uvijek nas očarava
kao da ga slušamo prvi puta.

Božanska djela
nose pečat mladosti.
Otvori svoj prozor prema moru:
prošli su milijuni godina
otkako morski valovi
udaraju u obalno stijenje,
a sve izgleda
kao da je počelo noćas
ne bi li te svojom glazbom
uljuljalo u san.
Tvom domu nedaleki hrast
proživio je više od sto ljeta
a šumi od mladosti.

Gledaj ga,
skoro svakog dana bori se s vjetrom,
a prizor je svednevice nov.
Nitko ga nije učio
umijeću uljepšavanja,
a uvijek ti se predstavlja
lijep kao kraljević.

Božanska su djela uvijek mlada.
Svake večeri vidiš zvijezde,
iste zvijezde,
a prizor ti se uvijek čini nov.
I što ih više promatraš
to ti više izgledaju ljepše.
Nitko s njih ne briše prašinu,
a uvijek su tako svjetle.
Promatraj ih
isprepletene granjem stabla
i mrežom ribara
i potom mi reci
što je doživjelo tvoje srce.
Ako se želiš vratiti djetinjstvu
približi se stvorenom:
dječak i svetac žive
u zelenoj ekstazi stvorenog”.
(Massimiliano Piani: I cieli della fede - Nebesa vjere, str. 16-19).

Radost u molitvi

Radostan je zbog svega stvorenog i stoga pjeva. Ali Franjino pjevanje je po svojoj biti je molitva.

Njegova kozmička radost koja zagrljajem obuhvaća svemir, izlijeva se iz rijeke ekstaze kontemplacije.

On je prvenstveno i iznad svega sretan kad moli. Evo zbog čega je “postavši - kako kaže Toma Čelanski - ne toliko moliteljem, koliko čovjekom pretvorenim u molitvu”, sav preobražen u živu molitvu, uvijek iznutra sretan.

“Tako je njegova duša od gorljivosti kipjela i bila izoštrena, posvema se rastopila i već je boravila u najvišim krajevima kraljevstva nebeskoga” (2Čel 95; FI 682).

Franjo uronjen u molitvu, zanešen usred stvorenog ili ponešen krilima ljubavi pred Raspetim, to je najobičnija i najistinskija slika. Traži usamljena i zaklonjena mjesta, osobito voli gajeve i šume i tu je “razgovarao sa svojim Gospodinom, tu je odgovarao pred Suceom, tu se usrdno molio Ocu, tu je razgovarao s prijateljem” (sv. Bonaventura, LM, X, 4; FI 1180).

“Bio je preobražen u takvo obličje, obasjan nebeskim sjajem (sv. Bonav., LM IV, 4; FI 1070), već je bio okružen anđelima i postao građaninom nebeskih prebivališta” (LM X, 1; FI 1176).

Kolike je noći proveo u molitvi obuzet slatkim milinom, potresnim uzbuđenjem, u blagdanskom kliktanju! Koliko ekstaza zbog njegove Ljubavi koju je do ludosti ljubio!

“Kad bi ime tvoje, sveti Gospodine, spomenuo, toliko bi se raznježio da to premašuje ljudski razum, sav bi se predao zanosu i klicanju i bio ispunjen najčišćom ugodnošću, izgledao je kao nov čovjek i s onoga svijeta! (1Čel 81; FI 462).

Ulivena ugodnost i naslada, koju Bog vrlo rijetkima rijetko daje, a on je znao da mu se šalje odozgor, silila ga je da sam u sebi bude posve nemoćan. Ispunjen tolikom ugodnošću na svaki je način želio posvema prijeći onamo, gdje je već, uznesen izvan sebe, jednim dijelom boravio (1Čel 92; FI 481).

Stoga je ostao postojan i veseo, u srcu je i sebi i Bogu pjevao radosne pjesme...” (1Čel 93; FI 483).

To je radost što je s Bogom, što uz Boga jest/ostaje, što znade da je Bog prisutan, što ga prisutnim osjeća, što uživa u njegovu prisustvu!

“Mnogo se bavio Isusom. Isusa je nosio u srcu, Isusa na usnama, Isusa u ušima, Isusa u očima, Isusa u rukama, Isusa je u svim ostalim dijelovima tijela uvijek nosio.

O koliko puta... se dogodilo da je idući putem razmatrao i pjevao o Isusu te bi zaboravio na smjer puta i sva bi počela pozivao da s njim hvale Isusa.

A jer je uvijek po izvanrednoj ljubavi u svom srcu nosio i čuvao Isusa Krista i to Raspetoga, zato bijaše više nego li ostali njegovim znakom čudesno obilježen” (1Čel 115; FI 522).

Iskustvo svetih rana znak je ekstaze ljubavi i sreće. Uspinje se na Vernu. Na sredini padine brda zaustavlja se podno jednog visokog stabla. Najednom ga pozdravlja svetkovina ptica. U tome čita radost Boga koji ga očekuje tamo gore.

A tamo gore uznesen u nepristupačne, tajanstvene visine, moli za duboku bol ljubavi i križa. Želi i on osjetiti, koliko je to čovjeku moguće, ono što je njegov Gospodin pretrpio, proživjeti njegovu patnju, tmine samrtne borbe do mučeništva njegove neshvaćene i uvrijeđene ljubavi.

Izgara da ljubi njegovom ljubavlju i da bude ranjen njegovom boli. I provodi svjetle i slatke dane razgovarajući sa svojim Isusom. A duša se rasplinjuje od radosti u tom klanjateljskom zajedništvu s Ljubljenim.

Provodi noći u žeđi želje, u zaboravu svega, jedino u blaženstvu prijateljevanja s Njime.

A u nutarnjoj šutnji svake sposobnosti gubi se u velikom požaru Božjeg srca. To je duboki užitak ljubavi duše koja je u Božjem posjedu; razdragane otajstvom križa i svjetlosti, života i ljubavi.

Dok nije došao 17. rujna 1224.

A ustreptalo očekivanje postaje još veće, još žarče. Zatim se dogodi vrtlog u kojem su zahvaćene, zakočene sve sile duše. Slijedi mlaz svjetlosti, nezaustavljivi prodor, kao neko uranjanje i rušenje u dubine. Survavanje u ponor. Da bi se našlo u Bogu. Franjo ima neizreciv utisak osjećanja da ga njegov Gospodin ljubi! Ruke noge, prsa su mu poput ruku, nogu, razderanih prsiju Krista, i izranjeni su, probodeni, raspeti.

I najednom je preoblikovan/preobražen u Raspetoga. On mu je ostavio neizbrisiv pečat.

A duša je konačno zadovoljena, smirena, blažena!

“Ljubav je preobrazila ljubitelja u Ljubljenoga” - “Strovaljen je u neistraživi ponor neizmjerne sreće” (Rujsbroech).

Pošto je od Krista doživio mučeništvo, izranja opijen. Pijan od sreće uzvikuje tepanja koja pokušavaju izraziti Neizrazivoga i izreći Neizrecivoga:

“Ti si svet Gospodin, Bog jedini,
koji čudesa stvaraš.
Ti si jak,
Ti si velik,
Ti si svevišnji,
Ti si svemogući kralj...
Ti si ljubav, sveta ljubav,
Ti si mudrost,
Ti si poniznost,
Ti si strpljivost,
Ti si ljepota,
Ti si blagost,
Ti si sigurnost,
Ti si mi spokojstvo,
Ti si radost i veselje... (Pohvale Bogu; FI 261).

Sve je to prodor zanosnih usklika; sve je to radost sabirana kroz četrdeset dana i četrdeset noći neprestane/duboke kontemplacije koja se sada prelijeva preko korita poput široke rijeke; to je serafski žar koji izriče osjećaje srca; mistički/lirski zanos onoga koji je živio u najdubljim dubinama svog bića “čisto” iskustvo Boga, a sada doživljava vrtoglavicu misterija. Boga! a to znači koliko tamo može biti najljepšeg i najplemenitijeg i najboljeg i najljupkijeg i najuzvišenijeg i najugodnijeg za čovjeka. Koliko tamo može biti najpoželjnijeg, najtraženijeg, najprivlačivijeg: snage i milosti, miline i nježnosti, smirenja i počinka, klicanja i razdraganosti, bogatstva i sigurnosti, čari i naslade, lijeka i utjehe...

Ne preostaje nego pjesnički zanos pohvale:

Deus meus et omnia = Bog moj i sve moje!

Ili možda još bolje: Bog moj i sve što postoji! Jer ovdje je Bog zaista Sve!

Izvor i ocean. Dobro, svako dobro, najveće dobro, sve dobro - koje ispunja blaženošću i ispunja srećom. On je Sve, jer je Bog!

Franjo vječni vitez uzvisuje svog Gospodara, glasnik velikoga Kralja pjeva Svevišnjem.

To je slap svjetlosti i klicanja koji likuje i ruši se. Uzdiže se iz božanskog, crpi snagu iz vječnog.

To je Franjina radost u molitvi.

Savršeno veselje

A da li je ta radost potpuna, veselje savršeno? Da li je to iskustvo svjetlosti, ljubavi i mira završna točka Franjine radosti?...

Potrebno je kazati ne!

Možda zbog toga što je kazivao u pero (diktirao) stranicu o “savršenom veselju” još dok nije imao iskustva rana, ali svakako ostaje činjenicom da Franjo savršeno veselje smještava u posve drugačije ozračje, u drugačiju sredinu?

Koju?... Pročitajmo zajedno glasovite stranice osmog poglavlja “Cvjetića”: donosim ga u poetskom obliku, kakvim se pjesništvo iznosi:

“Jednoga zimskoga dana

pođe sveti Franjo s bratom Leonom
iz Peruđe Svetoj Mariji Anđeoskoj.
Obojica se od velike hladnoće tresla.
Obilno je sniježilo,
i hladni im vjetar udaraše u lice,
a bose njihove noge propadahu u snijeg.
Bijaše već noć,
i duga im se pusta cesta
u mrklom mraku činila da nema kraja.

‘O brate Leone, ovčice Božja,
pozove ga sveti Franjo,
zapiši gdje je savršeno veselje:
kad bi sva manja braća
po čitavom svijetu pružala dobar primjer,
piši i pažljivo zabilježi,
u tome nije savršeno veselje.’
Putovahu dalje
u tišini i tmuni,
zatim Franjo reče:
‘O brate Leone, ovčice Božja,
kad bi također moja manja braća,
posjedovala dar čudesa
i vraćala vid slijepima a sluh gluhima
i riječ nijemima te uskrisivala mrtve,
uza sve to, piši,
nije u tome savršeno veselje’.
Brat se Leon sve više čudio,
hladnoća koja je prodirala kroz poderane tunike
bivala još jačom i ledila kosti.
‘O brate Leone, ponovno će Franjo,
pa kad bi moja manja braća
znala i sve jezike,
sva znanja i sva Pisma,
te proricala i otkrivala budućnost
i čitala tajne srdaca,
zapiši da u tome nije savršeno veselje’.

Brat se Leon u sebi počeo pitati
pa gdje je onda savršeno veselje,
kad Franjo nastavi snažnijim glasom:
‘Kad bi također moja manja braća
tako dobro propovijedala
da bi obratila sve nevjernike,
napiši da u tome nije savršeno veselje.
Pa kad bi došao i glasnik te rekao
da su svi pariški učitelji
ušli u Red,
pribilježi da u tome nije savršeno veselje.
Kad bi u Red ušli

svi nadbiskupi i biskupi,
pa čak i sam kralj Francuske,
zabilježi da u tome nije savršeno veselje’.

Brat je Leon zaboravio studen
od koje mu nabreknuše bose noge.
Išao je naprijed sve više u čudu
zbog ovog zbunjujućeg pripovijedanja.
Na koncu prasne:
‘O oče Franjo, molim te za ime Božje,
reci mi gdje je savršeno veselje’!

Tada mu sveti Franjo protumači:
‘Kad stignemo u Sv. Mariju Anđeosku,
posve pokisli od kiše,
smrznuti od studeni,
blatni i umorni od duga putovanja,
ako poslije dugog kucanja na vrata i dozivanja
dođe brat vratar
te nas upita: tko ste vi?
a mi odgovorimo:
dvojica smo od vaše braće.
A on nama: vi ne govorite istinu,
vas ste dvojica skitnice
koji hodate naokolo varajući ljude
i krađući siromasima milostinju;
odlazite!

I neće nas htjeti pustiti unutra
i zalupit će vratima pred našim nosom
i ostavit će nas vani u mraku, studeni,
vjetru, kiši, snijegu, gladne,
bez obzira što je noć,
i tada,
ako nas dvojica sve te nepravde i okrutnosti
podnesemo strpljivo u miru,
te ponizno pomislimo
da je taj vratar postupio dobro,
jer nas dobro pozna,
pa mu je Gospodin dao da tako govori,
zapiši i marljivo pribilježi:
u tome je savršeno veselje’.

‘I ako ustrajno nastavimo kucati
moleći malo bratske ljubavi,
a ovaj se vrati
da nam je uskrati:
odlazite! idite odavle!
Nema ovdje mjesta za vas, dosadni klipani!
Bješte, odurni razbojnici,

ovdje nećete noćiti,
ni jesti, to znajte!
Ako ipak sve to
strpljivo podnesemo
i od srca prihvatimo
iz ljubavi prema Bogu,
zapiši i marljivo pribilježi:
u tome je savršeno veselje’.

Ako na kraju
prisiljeni prevelikom hladnoćom,
pretjeranim umorom,
odviše gladni,
pokucamo
i zamolimo za ljubav Božju,
uz veliki plač,
da nam otvori
i pusti nas da se barem
sklonimo unutra,
a on, rasrđen, izađe van
i donese veliki kvrgavi štap,
zgrabi nas za kapuljače
i baci na zemlju,
izvalja po snijegu
te nas izudara onim kvrgavim štapom,
a mi,
misleći na muke blagoslovljenog Krista
sve to podnesemo strpljivo u miru,
radosno, iz ljubavi prema Kristu blagoslovljenom,
o brate Leone, ovčice Božja,
zapiši i marljivo zabilježi:
u tome je savršeno veselje.

Jer među milostima koje Duh Sveti
daje svojim prijateljima
iznad svega dragocjene su ove:
pobjeda nad nama samima
i dragovoljno podnošenje,
iz ljubavi prema Kristu,
nevolja, nepravdi, poruga i neugodnosti.
Zbog svih drugih darova
ne možemo se hvaliti,
jer ne pripadaju nama,
pripadaju Bogu,
ali u križu nevolje
i žalosti možemo se dičiti,
jer apostol kaže:
ne želim se hvaliti
osim križem
Gospodina našega Isusa Krista”

(Cyjeticí, 8; FI 1836).

Tako pjeva srce. Nikakav mazohizam nego radost što se trpi zbog Ljubljenoga, radost uzvraćanja ljubavi, što se poklanja najprikladniji dar Ljubavi.

Zapravo dolazimo do vrhunca zbunjenosti: kako nekoga može privući takav način mišljenja/prosuđivanja/osjećanja?! Samo do izgubljenosti zaljubljena osoba u Raspetoga može tako korjenito i potpuno preokrenuti svaki zakon i pravilo te napraviti tako lude procjene. Ovamo, u duboku noć, odbijen od same svoje braće, izudaran i pogrđen, otjeran u samoću tame, u glad, studen, s tijelom na granici grča u beskrajnom umoru, Franjo smještava savršeno veselje?

Je li on lud?! Jest, ali Kristovom ludošću! Kristovom bezumnošću!

Ludošću križa! Franjo je sada, ovdje, blažen, jer se s Kristom uspinje na križ.

Ovamo, gdje nema ništa očaravajućeg, blaženog, zapanjujućeg; ovamo, gdje nema prosipanja svjetla ni miline mira ni razveseljavajućeg gledanja Boga.

Ponavljam, možda zbog toga što je ova stranica kazivana u pero prije iskustva rana, ali ostaje činjenicom da Franjo blaženost radosti smještava u ludost križa:

Piši, brate Leone, u tome je savršeno veselje!

Tri pjesme radosti

Prije nego li završim želio bih donijeti tri "Pjesme radosti" kako bih ispravno protumačio franjevačko veselje. To su: Schillerova "Oda radosti" - uglazbio ju je Beethoven - Isusova pjesma radosti - prenio nam ju je Matej - i Franjina pjesma radosti - prepisao nam ju je brat Leon.

(Molim vas da mi oprostite što sam se usudio usporediti Isusovu pjesmu s ostale dvije, ali smatram to prikladnim).

Schillerova oda radosti

Iz nje uzimam samo neke dijelove da ne bih opteretio razgovor.

"Radost, divni dar božanstva
dijete polja nebeskih,
tvojim žarom opijeni
stupamo do praga tvog.

Kad nas tvoja moć izmiri
nestat mora razrok sav,
svaki čovjek brat je drugom
tvoj kad slijedi divni put.

Svaki čovjek koji sreću
vjernog prijateljstva zna,
svaki koji zna za ljubav,
nek nam svoj priloži glas.

Sve što može jedno biće
na toj zemlji svojim zvat,

kom to nije dano,
bijednik taj za radost neće znat”.

Dok pišem ponovo slušam velebnu glazbu te Ode. Osjećam neodoljivu želju da zađem među te note i umiješam se među glasove.

Srsi mi prolaze dušom toliko je glazba privlačna, snažna; leti snažnim krilima, uzdiže se vrtoglavo, da bi se potom razmahala u punoj slobodi i tako otkrila burni duh genija. Svečana pjesma što poput vihora sa sobom nosi sve.

Ne kanim tumačiti zaista divne riječi, nego samo ističem kako Schiller opjevava radost kao “divni dar božanstva, dijete polja nebeskih”; pjeva o njoj jer se nastanjuje u prijateljstvu, ljubavi, simpatiji, u krilu prirode, u istini, u kreposti, u vjeri, u životu; pjeva o radosti koja želi učiniti kraj boli i bijedi, mržnji i osveti; koja vodi uzvišenim nebesima gdje, iznad zvijezdana svoda, stanuje mili Otac.

I završava željom da se ljudi sjedine u što zbijeniji krug, obavijeni radošću, povezani u radosti - u sveopćem zagrljaju.

Radost je to zatvorena u stvari, zatvorenik stvari. Opojna/blistava, ali profana/svjetska/zemaljska.

Isusova pjesma radosti

Drugačiji miris, drugačiji tek, drugačija “nemoguća” radost! Daleka ne samo za svjetlosne godine, nego za sva druga mjerila.

Buci neiscrpivih želja odgovara drugačija čežnja. Različita. Dijametralno suprotna. Riječi su ogoljene. Čujmo ih:

- “Blago siromasima duhom:
njihovo je kraljevstvo nebesko!
 - Blago ožalošćenima:
oni će se utješiti!
 - Blago krotkima:
oni će baštiniti zemlju!
 - Blago gladnima i žednima pravednosti:
oni će se nasitati!
 - Blago milosrdnima:
oni će zadobiti milosrđe!
 - Blago čistima, srcem:
oni će Boga gledati!
 - Blago mirotvorcima:
oni će se sinovima Božjim zvati!
 - Blago progonjenima zbog pravednosti:
njihovo je kraljevstvo nebesko!”
- (Mt 5,3-10).

Uvijek se pitam kakav je učinak napravio ovaj manifest.

Pročitat ću Saint Beuve-a:

“Od toga dana u kojem je, u kraju dalekom od Jeruzalema, na uzvisini kraj Tiberijadskog jezera, usred mnoštva siromaha, ribara, žena i djece, Nazarećanin u dobi od tridesetak godina, obični žitelj galijejski bez vidljive vlasti, bez oznaka narodnog vođe, crpeći jedino u sebi i sam od sebe osjećaj i uvjerenje svog poslanja, počeo govoriti na ovako blag i snažan, nježan i

smion, izvoran i srčan način, zaista je započeo za ljude onog vremena i svih vremena novi poredak i novo razdoblje.

“Blago siromasima... Blago ožalošćenima...”; najčudnije i najneočekivanije riječi koje su ikad izgovorila ljudska usta. On koji je znao kako smo željni radosti, nestrpljivi u bijedi, kao prvo obećao nam je sreću, i to pravu, u Božjem svjetlu. I tako sve koje mi nazivamo nesretnima - koje je pobijedila povijest - one koje neuspjeh obeshrabruje, sebičnost gazi a bol razdire njegova riječ koja ne poznaje zalaza proglašava blaženima, dobitnicima, sretnima!

Blago siromasima, duhom, njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago krotkima, oni će baštiniti... Blago ožalošćenima, oni će se... Blago milosrdnima, oni će zadobiti... Blago čistima, oni će gledati...”.

A nije li to otuđenje... utješno?! U potpunosti! Istina je da Isus premješta oznake sreće i zabada ih u budućnost: “oni će se utješiti, oni će baštiniti, oni će se nasititi, oni će gledati”, ali to je nešto posve različitog od otuđenja, dapače daje još jedan poticaj (tisuću poticaja!) izgradnji jedinstvenijeg, pravednijeg, bratskijeg, miroljubivijeg, ljudskijeg svijeta!

To dokazuju sveci - najveći dobrotvori čovječanstva. To dokazuje kršćanstvo - jedina prava revolucija dobra koju povijest poznaje.

Radost Evanđelja ni na koji način nije “opasna”, ni na koji način ne otuđuje (makar neki optuživali da očekivanje vječnosti uklanja zanimanje za sadašnju stvarnost), ona je prodorna snaga koja snažnim pritiskom pokreće iznutra, čak i klonule. Svakako, svoje sidro baca u nebo.

Uvjeren sam da su siromasi duhom - slobodni! - krotki, milosrdni, čisti srcem, mirotvorci, pa čak i ožalošćeni, gladni i žedni pravednosti te sami progonjeni radi Boga već sretni na zemlji, u ovome životu - to dokazuju sveci, a među njima na poseban način Franjo iz Asiza! Franjo je najbogatiji siromah, krotki čovjek koji je osvojio svijet, milosrdni čovjek kojeg ljube svi, ožalošćeni prepun Božjih utjeha, gladan i nasićen, sretni prognanik... Uvijek patnik i uvijek veseljak.

Zato ovdje nastavljam pjesmom o savršenoj radosti, a to je

Franjina pjesma radosti

Već smo je sreli, pa je nećemo ponovno donositi, ali vas pozivam da ju opet pročitamo. Sastavljena je od različitih strofa i podijeljena u dva dijela: u prvom Franjo govori gdje nije savršena radost, a u drugom gdje se ona nalazi. Praktički nije u Schillerovoj radosti, nego u Isusovoj:

“... ako nas dvojica sve te nepravde i okrutnosti podnesemo strpljivo u miru misleći na muke blagoslovljenog Krista, dapače, radosno(!), iz ljubavi prema blagoslovljenom Kristu, o brate Leone, ovčice Božja, zapiši i marljivo zabilježi, u tome je savršena radost”.

Pjesma boli postaje pjesmom ljubavi, a pjesma ljubavi postaje himnom radosti.

Svakako, potrebno je ući u duh blaženstava, teologiju križa - inače je sve to ne samo tajanstveno, nego neshvatljivo/neprihvatljivo. Sablažnjivo.

Treba biti prožet Evanđeljem i vjerovati u Očevu ljubav.

Napisane su knjige i knjige o “mistici križa” stotine svetaca; navest ću nekoliko redaka jednoga od posljednjih (premda još nije kanoniziran) Charlesa Foucaulda; dolaze mi sami od sebe:

“Željete, ljubiti, biti zadovoljni što trpimo hladnoću, vrućinu, sve: kako bismo imali što veću žrtvu da je prikažemo Bogu, da bismo bili što sjedinjeniji s Isusom, da bismo bili što sposobniji proslaviti ga obilno trpeći patnje, da bismo na zemlji i na nebu primili više spoznaje i više ljubavi...”

Što nam više toga nedostaje, to smo sličniji Isusu raspetome...

Što smo više obješeni na križ, više grlimo Krista koji je na nj prikovan... Svaki križ je dobitak budući da nas svaki križ sjedinjuje s Isusom”...

Veliko je otajstvo ljubavi koje je povezano s boli. Iz boli objava ljubavi. Iz radosti odsjaj ljubavi Kristove.

Na pamet mi dolaze neke rečenice:

- Najsavršeniji oblik ljubavi je dar (Elio d’Aurora).
- Kada Bog briše, to je zato što je spreman nešto napisati (Bossuet).
- Onaj kome je pogled uprt jedino u Boga slijep je za sve drugo (sv. Grgur Niški).
- Tko se rađa u istini ljubi u ognju (b. Anđela Folinjska).
- Sjena ne smanjuje svjetlost, naprotiv, ona ga ističe (Elio d’Aurora).
- Trpljenje donosi najveću sličnost s Kristom i najveće je sjedinjenje s njime (Chardon).
- Patnja je u poretku bitka nesavršenost, u poretku ljubavi pečat je savršenosti (F. Varillon).

- Svaki mrtvi list koji padne s drveta otvori mi malo neba...

Mogao bih nastaviti, ali ću radije zaključiti s Franjom:

“Zahvaljujem ti, Gospodine, za sve ove svoje boli i molim te, Gospodine moj, da mi, ako ti je po volji, dodaš stotruko. To će mi biti najdraže, ako me udariš bolovima i ako me ne budeš štedio, jer mi je vršenje tvoje svete volje najveća utjeha” (sv. Bonaventura, LM 14,2; FI 1238).

To je ona Pavlova: “najradije ću se, dakle, još više hvaliti svojim slabostima, da se nastani u meni snaga Kristova” (2 Kor 12,9).

Franjo siromašan, krotak, čist, ožalošćen, mirotvorac, blažen je kad je progonjen jer mu u srcu pjeva zvonik Sv. Marije Anđeoske: sretna li tebe, ožalošćeni, progonjeni, jer si krotak, milosrdan, čista srca, jer si sličan Isusu!

Blažen je jer je Gospodin njegova radost, jer u sebi posjeduje Nebo, jer mu neuništivo moćna i pobjednička nadzemaljska radost - uzdignuta do preobraženja - omogućuje da shvati bezdanske dubine ljubavi Božje.

Radost je, zajedno s ljubavlju, najmilije Božje stvorenje. Izvor Franjine radosti je Bog i Bog joj je vrhunac. Drugog tumačenja nema.

Eto zbog toga je tako unutarnja i duboka i neiscrpiva.

“Moja radost” - kaže Isus.

“Koju svijet ismijehiva
ali koju oteti ne može”
pjeva Manzoni.

To je ista radost kao i radost blaženstava: najviša, najčišća, najljepša; puno, potpuno, savršeno veselje.

Zaključak

Radost je drhtaj svijeta, težnja ljudskog srca. Svaki život koji se pojavio na zemlji žudi za srećom. Rijeka izgleda da je postiže kad se ulijeva u more, cvijet kad na poziv sunčevih zraka

otvara svoju čašku, ptica kad pjeva kraj svoga gnijezda; jedino čovjek umire širom otvorenih očiju žudeći još svjetlosti, umire otvorenih ustiju još dašćući za životom.

Biti sretnim to je najprirodnija/najspontanija/najurođenija potreba čovjeka, najdublji/najsnažniji zahtjev i težnja. I zaista, svi ljudi svih vremena uvijek su nastojali i nastojat će poboljšati kakvoću življenja. Zbog toga su pretraživali dubine rijeka i mora, udubine špilja i prodirali u dubine zemlje ne bi li pronašli nešto što bi olakšalo život, učinilo ga boljim. Svi! Uvijek! Čovjeku dođe da se zapita da li na ovoj zemlji postoji toliko željkovana i nikad postignuta sreća.

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u bogatstvo, dobra, novac, zlato, ali nesretna glad za zlatom nikada ne smiruje ljudski duh; naprotiv, potiče ratove i pokolje, nasilje i pobune. Izaziva rijeke suza i krvi.

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u užitke/zabave/razonode/zadovoljenje strasti. Ali to stvara još veće želje za užiticima koji su sve udaljeniji. Ono što se čini da buja životom, da je veoma poželjno, navikom postane bolno razočaravajućim. Srce koje je stvoreno za neizmjerljivo zadovoljenje kad ga punimo zemljom.

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u slavu, uspjeh, ugled. Stvarnosti odveć svakodnevnice! Prolaze brzo poput meteora. Ostavljaju veliku prazninu razočaranja.

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u ljepotu ili moć; ali na pamet mi dolaze stihovi pjesnika G. Carduccia:

“sjenka cvijeta je ljepota,
odjek trube što se gubi u dolini
to je moć”.

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u krepost i kažu: budi krepostan i bit ćeš krepostan; vladaj pokretima svojih poriva; stišaj sve želje, postigni potpunu nezainteresiranost i bit ćeš sretan. Ali sve je to gušenje, a ljudsko srce mora biti slobodno, jer život nam je dan da ljubimo. Radije treba poletjeti i pobjednički se suprotstaviti tom umrtvljivanju kako bismo ulovili radost što smo živi i kušali radost života: treba gledati i smiješiti se, vjerovati i nadati se, trpjeti i darivati se, ljubiti i biti ljubljeni.

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u napredak, u tehniku, u znanost, ali sva tehnološka i znanstvena osvajanja nisu učinila čovjeka ni mirnijim i veselijim. Nalazimo se u svijetu kojeg zaglušuje njegova vlastita buka, ali zbog toga ne posjeduje više mira; koji je preopterećen svojim otkrićima, ali zbog toga nije vedriji; kolikih li uznemirenosti, kolikih li usamljenosti!

Bilo ih je - i ima ih - koji je stavljaju u ljubav, i kažu: ljubi, bit će ti uzvraćena ljubav i postići ćeš sreću. Ali upravo je žeđ za ljubavlju neugasiva. A ljudi ti ne uzvraćaju uvijek ljubav.

Da li je ta žeđ za srećom žaljenje za izgubljenom srećom ili je utopija sreće o kojoj sanjamo?!

Spominjem “Knjigu na terasi” G. Pascolia:

neki nevidljivi vjetar - ruka čovječanstva - lista i prelistava, najprije polako, zatim sve uznemirenije, i lista još uvijek. U ovome životu živimo zrake sreće, /krpice/gutljaje/dane sreće, a potpuna/zajamčena sreća koju prosjačimo na tolikim vratima, konačno stečena, gdje je ona?!

Čovjek je definiran na mnogo načina:
gospodarsko (ekonomsko) biće (Marx),
libidinozno biće (Freud),
egzistencijalno biće (Heidegger),
problematično biće (Marcel),
biće zabave (Frink),

povijesno biće (Gadamer),
pogrešivo biće (Ricouer),
razgovorno (dijaloško) biće (Buber),
utopijsko biće (Bloch),
religiozno biće (Luckman),
otuđeno biće (Tillich),
slobodno biće (Sartre)...

Biblija kaže da je biće stvoreno na sliku Božju, na priliku Božju. Ta definicija najviše začuđuje i najistinitija je. Dakle, otvoren je prema Beskrajnome, stvoren za Vječno. Stoga je jasno zašto ga ništa i nitko ne može potpuno smiriti/zadovoljiti. To je zbog toga što je u Bogu i s Bogom sretan. I kad ga obuzme Bog, obuzet će ga sreća.

“Trčao sam za priviđenjima,
razočaran, tražim Vječno;
lebdeći u beskrajnome
žudim Ljubav”.

Evo na ruševinama zemaljske sreće uzdiže divovski raj Evanđelja.

Pokazuje se nevjerovatno sigurna radost. Najizvjesnija. Osnovana na Kristu uskrsnome od mrtvih u jutro Uskrsa. Da bismo je shvatili moramo prošiti vidike duše, otvoriti prozore vjere. I na to pozivam svojih dvadesetak čitatelja (Manzoni ih je želio imati dvadeset i pet, moram biti skroman). Kaže jedna oštroumna kineska poslovice:

“Možeš pokazivati i zvijezde,
budala će i dalje gledati tvoj prst”.

I još jedna:

“Možeš li govoriti o oceanu žabi koja živi u bari?”
(onome koji je stiješnjen u svoje ideje?!)

Ne mogu ti obrisati suze, ali te mogu poučiti kako ćeš ih posvetiti.
Moli sa mnom:

“Pred svojom neistraživom tajnom
daj nam ljubav koja vjeruje.
Pred našim slabim silama
daj nam ljubav koja se nada.
Pred neizbježnim neshvaćanjima
daj nam ljubav koja podnosi.
Pred zlom koje nas ranjava
daj nam ljubav koja oprašta.
Pred našom i tuđom bijedom
daj nam svoju ljubav koja sve prihvaća.
(Mons. Giuseppe Canovai: “Diario - Dnevnik”).

Zapamti: Svako voće postaje slatko zbog topline koju prima. Križ je ključ koji otvara razumijevanje svih misterija. Svjetska radost je posmrtna koračnica. Zemaljska logika je život radi smrti, evanđeoska logika je smrt zbog života. I to zbog života zauvijek. Rađa se iz

praznoga groba, groba-kolijevke. A cvate u nebu. Ali niče već ovdje na ovoj zemlji, jer nebo je u tebi, dovoljno ti je u nj ući:

Stoga sa mnom pjevaj:

“Gospodin je moja radost. Živjet ću za Njega!”

Živi s Gospodinom, i imat ćeš sunce u duši i plamtjet ćeš radošću - poput Franje Asiškog. Na slavu Krista i njegovog sluge Franje. Amen. Aleluja.

Prijevod:
fra Miljenko Holzleitner